

Κεφάλαιο 4 - Σύνταξη

4. 1. Η σύνταξη της Ονοματικής Φράσης (Στέργιος Χατζηκυριακίδης, επιμ.: Γ. Κοτζόγλου)

4.1.1. Σειρά των όρων μέσα στην ΟΦ

Παραδοσιακά, η εξέταση της σειράς των συστατικών/όρων της ΟΦ συνίσταται στη μελέτη των γραμμικών (ή διαγραμματικών) θέσεων που καταλαμβάνουν η κεφαλή της ΟΦ, το ουσιαστικό, καθώς και οι λέξεις ή φράσεις που το προσδιορίζουν όπως το άρθρο, τα επίθετα, οι ΟΦ-συμπληρώματα και οι παντός είδους φράσεις-προσαρτήματα που προσδιορίζουν την κεφαλή Ο.

Η πρώτη ειδοποιός διαφορά που διαπιστώνει κανείς εξετάζοντας τη σύνταξη της ΟΦ Ελληνικής και Ρωσικής είναι η απουσία άρθρων στη Ρωσική. Το μορφολογικό αυτό χαρακτηριστικό της Ρωσικής έχει αφενός μεν τη συνέπεια του ότι η σύνταξη της σειράς των όρων εντός της ΟΦ απλοποιείται, καθώς δεν υπάρχουν κανόνες κατανομής του άρθρου, αφετέρου δε οδηγεί τη γλώσσα σε εναλλακτικές μεθόδους δήλωσης της οριστικότητας ή της έλλειψής της. Επομένως, η δήλωση της οριστικότητας και της αοριστίας, η οποία στα Ελληνικά γίνεται κατά κύριο λόγο μέσω του οριστικού και αορίστου άρθρου αντίστοιχα, στη Ρωσική γίνεται μέσω ουσιαστικού χωρίς άρθρο και στις δύο περιπτώσεις. Τα παραδείγματα που ακολουθούν είναι ενδεικτικά του φαινομένου:

- (1) Дом
dom
σπίτι-Ον
‘Το σπίτι/ Ένα σπίτι’

- (2) Το σπίτι/ Ένα σπίτι
to spíti/ éna spíti

Το ερώτημα που γεννάται, δεδομένης της απουσίας άρθρων αλλά παρόλα αυτά της ικανότητας της Ρωσικής να δηλώνει είτε την οριστικότητα είτε την αοριστία, είναι με ποιο τρόπο αποφασίζεται η δήλωση της οριστικότητας/αοριστίας σε κάθε περίπτωση. Η άρση της αμφισημίας των ΟΦ ως προς το χαρακτηριστικό της οριστικότητας κατά τον Wade (2011: 54) επιτελείται είτε μέσω των συμφραζομένων είτε μέσω της σειράς των όρων της πρότασης. Για παράδειγμα, μία ΟΦ εμφανιζόμενη ως τελευταίος όρος στην πρόταση τείνει να ερμηνεύεται ως αόριστη ενώ αντίθετα η ίδια ΟΦ εμφανιζόμενη ως πρώτος όρος στην πρόταση τείνει να ερμηνεύεται ως οριστική. Αυτό συμβαίνει διότι στη Ρωσική η νέα πληροφορία συνήθως συναντάται ως τελευταίος όρος στην πρόταση ενώ αντίθετα η παλιά πληροφορία ως πρώτος (βλ. ενότητα 4.5). Δεδομένου ότι η οριστικότητα προϋποθέτει ότι το δηλούμενο από αυτή αντικείμενο είναι γνωστό άρα αποτελεί και παλιά πληροφορία ενώ αντίθετως η αοριστία προϋποθέτει ότι το δηλούμενο από αυτή αντικείμενο αποτελεί άγνωστη άρα και καινούρια πληροφορία, η οριστικότητα και η αοριστία στη Ρωσική μπορούν να εκφραστούν μέσω της θέσης που κατέχει η εκάστοτε ΟΦ μέσα στην πρόταση

(αρχή ή τέλος). Τα παραδείγματα (3) και (4) από τον Wade είναι ενδεικτικά αυτής της συμπεριφοράς (Wade 2011: 522):

- (3) В Женеве состоялся фестиваль.
 v ženeve sostojalsja festival'
 στη Γενεύη έγινε-Past.Perf. φεστιβάλ-Ον.
 'Έγινε ένα φεστιβάλ στη Γενεύη.'
- (4) Фестиваль состоялся в Женеве.
 festival' sostojalsja v ženeve
 φεστιβάλ-Ον έγινε-Past.Perf. στη Γενεύη
 'Το φεστιβάλ έγινε στη Γενεύη.'

Σε κάποιες περιπτώσεις η Ρωσική χρησιμοποιεί την δεικτική αντωνυμία *etot* 'αυτός' καθώς και ονομαστικές φράσεις, όπως λ.χ. την ΟΦ *vyšeuromjanutyj/vyšeuromjanytyj* 'ο παραπάνω', για να δηλώσει την οριστικότητα. Με την ίδια λογική, η αριθμητική αντωνυμία *odin/οдин* 'ένας' χρησιμοποιείται ορισμένες φορές για να δηλωθεί η αοριστία.

Επιστρέφοντας στο ζήτημα της κατανομής των συστατικών της ΟΦ στη Ρωσική, παρατηρούμε ότι οι ποσοδείκτες, τα αριθμητικά και οι αντωνυμίες (κτητικές, αυτοπαθητικές και δεικτικές), ομοίως με την Ελληνική, προηγούνται του ουσιαστικού:

- (5) каждая женщина
 každyja ženšina.
 κάθε-Ον. γυναίκα-Ον.
- (6) какой-то мальчик
 kakoj-to malčik
 κάποιος-Ον. αγόρι-Ον.
- (7) ego машина
 ego mašina
 δικό.του-Ον. αυτοκίνητο-Ον.
- (8) один стол
 odin stol
 Ένα-Ον. τραπέζι-Ον.

Τα επίθετα στην *εκτεταμένη μορφή* τους (long form) προηγούνται του ουσιαστικού όταν λειτουργούν ως επιθετικοί προσδιορισμοί. Παρόλα αυτά, η τοποθέτηση τους μετά το ουσιαστικό είναι επίσης δυνατή, ιδιαίτερα στην καθομιλουμένη (10):¹

- (9) он хороший доктор
 on xorošij doktor
 αυτός-Ον. καλός γιατρός
 'Αυτός είναι καλός γιατρός.'

¹ Βλ. επίσης Wade (2011: 531).

- (10) *gd že nam doktora xorošego naiťu?*
 gde že nam doktora xorošego naiti?
 Πού επιφ. εμείς-Δοτ. γιατρός-Αιτ. καλός-Αιτ. βρίσκω-Inf.
 ‘Που μπορούμε να βρούμε έναν καλό γιατρό;’

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα επίθετα μπορούν να ακολουθούν το ουσιαστικό και στην Ελληνική. Ωστόσο, όταν αυτό συμβαίνει υπόκεινται σε μια σειρά περιορισμών. Συγκεκριμένα, είναι δυνατή η τοποθέτηση των επιθέτων μετά από ΟΦ που δηλώνουν αοριστία ή μετά από ΟΦ χωρίς άρθρο (11) αλλά όχι μετά από ΟΦ εισαγόμενες με το οριστικό άρθρο (12). Παρόλα αυτά, με την προσθήκη του οριστικού άρθρου πριν από το ουσιαστικό αλλά και το επίθετο, το επίθετο μπορεί να ακολουθεί το ουσιαστικό ακόμα και σε περιπτώσεις οριστικότητας της ΟΦ (13):²

- (11) Είδε στον ύπνο της ένα λιοντάρι φτερωτό./ Είδε στον ύπνο της λιοντάρι φτερωτό.
 ίδε ston ípno tis éna liondári fterotó/ ίδε ston ípno tis liondári fterotó
- (12) *Αγόρασα το βιβλίο μεγάλο.
 *αγόρασα to vivlío megaló
- (13) Αγόρασα το βιβλίο το μεγάλο.
 αγόρασα to vivlío to megaló

Τα μακρά επίθετα όταν λειτουργούν ως κατηγορούμενα συνήθως ακολουθούν το ουσιαστικό και το συνδετικό ρήμα ((14), Wade 2010: 527), ομοίως με την Ελληνική (15):

- (14) Иван был весёлый.
 ívan byl veselyj
 Ιβάν-Ον είμαι-Past.Perf χαρούμενος-Ον.
 ‘Ο Ιβάν ήταν χαρούμενος.’
- (15) Ο Γιώργος είναι ευγενικός.
 Ο jórgos íne evjenikós

Η αντιστροφή της σειράς των όρων σε περιπτώσεις όπως οι παραπάνω είναι δυνατή (Κατηγορούμενο-Ρήμα-Υποκείμενο) και στις δύο γλώσσες (Pereltsvaig 2007):

- (16) Весёлый был Иван.
 veselyj byl ívan
 χαρούμενος-Ον. είμαι-Past.Perf. Ιβάν-Ον .
 ‘Ο Ιβάν ήταν χαρούμενος.’

² Στη γλωσσολογική βιβλιογραφία δομές όπως η (13) ονομάζονται *δομές διάδοσης προσδιοριστή* (determiner spreading) ή *δομές πολυοριστικότητας* (polydefiniteness). Για περισσότερες πληροφορίες για τις συγκεκριμένες δομές καθώς και τους συντακτικούς/σημασιολογικούς περιορισμούς που παρατηρούνται σε αυτές, οι αναγνώστες παραπέμπονται μεταξύ άλλων στους Androutsopoulou (1995), Alexiadou & Wilder (1998), Marinis (2003), Campos & Stavrou (2004) και Kolliaikou (2004).

- (17) Ευγενικός είναι ο Γιώργος.
 ενjenικός íne ο jiórgos

Το συνδεδετικό ρήμα *byť/быть* 'είμαι' παραλείπεται στον ενεστώτα στη Ρωσική. Κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό στην Ελληνική:

- (18) Иван весёлый
 ívan veselyj
 Ιβάν-Ον. χαρούμενος-Ον.
 'Ο Ιβάν είναι χαρούμενος.'

- (19) *Ο Γιώργος ευγενικός
 *ο jiórgos ενjenικός

Στη βραχεία τους μορφή, τα επίθετα της Ρωσικής χρησιμοποιούνται μόνο ως κατηγορούμενα. Οι κανόνες που ισχύουν όσον αφορά την σειρά των όρων σε αυτήν την περίπτωση είναι οι ίδιοι που ισχύουν και στις αντίστοιχες περιπτώσεις των μακρών επιθέτων.³

Τέλος, το σχήμα *υπερβατό* (ή *διασπασμένη ανακατάταξη* ΟΦ, split DP scrambling) συναντάται στην Ρωσική ΟΦ (Sekerina 1997, Gouskova 2001, μεταξύ άλλων). Το σχήμα υπερβατό είναι η δομή εκείνη στην οποία συστατικά μιας ΟΦ που είναι συνήθως άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους χωρίζονται με την παρεμβολή άλλων στοιχείων που δεν ανήκουν σε αυτή. Το φαινόμενο συναντάται κυρίως σε περιπτώσεις όπου το αποκομμένο μέρος της ΟΦ είναι εστιακά επιτονισμένο, δηλαδή χρησιμοποιείται ειδικός επιτονισμός ο οποίος μαρκάρει το μέρος της ΟΦ ως εστία, δηλ. ως νέα πληροφορία. Το ίδιο φαινόμενο συναντάται και στη Νέα Ελληνική (Androutsopoulou 1998, Ntelitheos 2003 μεταξύ άλλων):⁴

- (20) Большую/БОЛЬШУЮ мы видели гориллу вчера.
 bol'sujy/BOL'SUJU my videli gorillu včera
 μεγάλος-Αιτ. εμείς-Ον. βλέπω-Past.Perf. γορίλας-Αιτ χτες
 'Χτες είδαμε έναν μεγάλο γορίλα.'
 (Gouskova 2001)

- (21) Τελικά, μαύρο/ΜΑΥΡΟ αγόρασα καναπέ.
 teliká mávro/MAVRO agórasa kanapé

Οι ενδιαφερόμενοι αναγνώστες παραπέμπονται στους Sekerina (1997, 1999), Androutsopoulou (1998), Gouskova (2001) και Ntelitheos (2003) για περισσότερες πληροφορίες όσον αφορά το σχήμα υπερβατό.

³ Βλ. Wade (2011: 531) για τις εξαιρέσεις στη σειρά των όρων της ΟΦ παρουσία βραχέος επιθέτου.

⁴ Στις περιπτώσεις οριστικής ΟΦ, το φαινόμενο είναι συχνότερο με διάδοση προσδιοριστή (determiner spreading).

4.1.2. Τα αριθμητικά στην ΟΦ

Οι ΟΦ που περιλαμβάνουν αριθμητικά στην Ρωσική παρουσιάζουν μια σειρά από ιδιομορφίες σε σχέση με τις αντίστοιχες Ελληνικές ΟΦ. Η πρώτη από αυτές αφορά την απουσία πτωτικής συμφωνίας μεταξύ του ουσιαστικού και αριθμητικού για όλα τα αριθμητικά εκτός των *odin, odna, odno / οδυη, οδυα, οδυο* 'ένας, μία, ένα' (22). Για όλα τα υπόλοιπα αριθμητικά, το ουσιαστικό εμφανίζεται σε γενική πτώση (23, 24). Επιπλέον, η Ρωσική δεν παρουσιάζει συμφωνία πληθυντικού αριθμού για όλα τα αριθμητικά από το 'ένα' και έπειτα όπως η Ελληνική, αλλά μαρκάρει το ουσιαστικό με συμφωνία ενικού αριθμού για τα αριθμητικά από το δύο μέχρι το τέσσερα (22, 23), και με συμφωνία πληθυντικού αριθμού τα αριθμητικά από το 'πέντε' και έπειτα (24):⁵

(22) один стол
odin stol
Ένας-Ον. τραπέζι-Ον.
Ένα τραπέζι'

(23) Эти последние два/три стола
eti poslednie dva/tri stola
αυτός-Ον.Πλ. τελευταίος-Ον.Πλ. δύο/τρία-Ον. τραπέζι-Γεν.Εν.
'Αυτά τα τελευταία δύο/ τρία τραπέζια'

(24) Эти последние пять/семь столов
eti poslednie pjat'/sem' stolov
αυτός-Ον.Πλ. τελευταίος-Ον.Πλ. πέντε/εφτά-Ον. τραπέζι-Γεν.Πλ.
'Αυτά τα τελευταία πέντε/εφτά τραπέζια'

4.1.3. Ρόλος των πτώσεων

Σε αυτή την ενότητα εξετάζουμε τον ρόλο των πτώσεων στη Ρωσική σε αντιπαραβολή με τον αντίστοιχο ρόλο τους στην Ελληνική. Στο τέλος της συζήτησης για την κάθε πτώση παρατίθεται πίνακας που εξετάζει συγκριτικά την πτώση εάν αυτή είναι παρούσα και στις δύο γλώσσες (π.χ. ονομαστική ή αιτιατική) ή παραθέτει την πτώση της Ελληνικής που ανταποκρίνεται σε αυτήν της Ρωσικής στην περίπτωση των πτώσεων που είναι απύσες από το σύστημα της Ελληνικής (π.χ. οργανική ή δοτική).

4.1.3.1. Ονομαστική

Η ονομαστική πτώση στη Ρωσική επιτελεί τις εξής τρεις λειτουργίες: α) δηλώνει το υποκείμενο της πρότασης (25), β) δηλώνει το κατηγορούμενο (26) και γ) χρησιμοποιείται για να δηλώσει το πρόσωπο που προσφωνείται (27):

⁵ Στην βιβλιογραφία για τη Ρωσική τα αριθμητικά από το δύο μέχρι το τέσσερα ονομάζονται *ολιγομερή* (paucal) αριθμητικά.

- (25) Борис навестил Ивана.
boris navestil ivana
Μπόρις-Ον. επισκέπτομαι-Past.Perf. Ιβάν-Αιτ.
'Ο Μπόρις επισκέφτηκε τον Ιβάν.'
- (26) Мой отец врач.
moj otec vrač
μου πατέρας.Ον. φυσικός-Ον.
'Ο πατέρας μου είναι φυσικός.'
- (27) Молодые, не губите себя.
molodye, ne gubite sebja
Νέοι-Ον αρν καταστρέφομαι-Imp αυτοπάθεια
'Νέοι, μην καταστρέφετε τους εαυτούς σας.'

Η μοναδική διαφορά σε αντιπαράβολή με την χρήση της ονομαστικής στην Ελληνική είναι η περίπτωση γ). Σε αυτές τις περιπτώσεις η Ελληνική χρησιμοποιεί την κλητική πτώση για να δηλώσει το προσφωνούμενο πρόσωπο:

- (28) Γιώργο, έλα να σε δούμε!
jórɣo éla na se dúme
- (29) Θεέ μου, βοήθα μας!
θεέ tu νοίθα mas

Αξίζει να σημειωθεί ότι αν και η κλητική πτώση είναι απύσαστη στην επίσημη Ρωσική, παρόλα αυτά εξακολουθεί να εμφανίζεται σε κάποιες απαρχαιωμένες εκκλησιαστικές εκφράσεις χρησιμοποιούμενες ως επιφωνήματα (30), καθώς επίσης και σε μία σειρά από περικοπτόμενους τύπους κύριων ονομάτων ((31), Wade, 2010: 104):

- (30) Господи!/Боже мой!
gospodí!/bože moj!
'Θέε μου.'
- (31) Мам/Петь
Mam/Pet'
'Μαμά/Πέτρο.'

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει συγκριτικά τις βασικές λειτουργίες της ονομαστικής πτώσης στις δύο γλώσσες:

Πίνακας 1. Λειτουργίες ονομαστικής πτώσης

Λειτουργίες	Ρωσική	Ελληνική
Μαρκάρισμα υποκειμένου	ναι	ναι
Μαρκάρισμα κατηγορουμένου	ναι	ναι
Προσφωνούμενο πρόσωπο	ναι	όχι (χρησιμοποιείται η κλητική πτώση)

4.1.3.2. Γενική

Η γενική πτώση είναι σύμφωνα με τους Janda & Clancy (2002: 111) η πτώση που συναντάται πιο συχνά στη Ρωσική. Η γενική πτώση στη Ρωσική παρουσιάζει μια σειρά από ομοιότητες και διαφορές συγκρινόμενη με την αντίστοιχη πτώση της Ελληνικής. Μια από τις πιο σημαντικές διαφορές είναι ότι στην Ελληνική η γενική πτώση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δηλωθεί το έμμεσο αντικείμενο (32), κάτι που δεν είναι δυνατό στη Ρωσική η οποία χρησιμοποιεί τη δοτική πτώση σε αυτές τις περιπτώσεις (33):

(32) Έδωσα του Γιώργου το βιβλίο.
édosa tu jórgyu to vinvío

(33) Ольга послала маме письмо.
Ol'ga poslala mame pis'mo
Όλγα-Ον. στέλνω-Past.Perf. μητέρα-Δοτ. γράμμα-Αιτ
'Η Όλγα έστειλε της μητέρας της ένα γράμμα.'

Μια από τις βασικές λειτουργίες της γενικής πτώσης στη Ρωσική είναι η δήλωση της κίνησης από τόπο μετά από τις προθέσεις *ot*, *s* και *iz*:

(34) Дочь пришла от врача.
doč' prišla ot vrača
κόρη-Ον. έρχομαι-Past.Perf. ot γιατρός-Γεν.
'Η κόρη μου ήρθε από το γιατρό.'

Η κίνηση από τόπο δηλώνεται με την δομή *από* + αιτιατική στην Ελληνική:

(35) Έρθα από τη Γερμανία.
írtha aró ti jermanía

Ομοίως με την Ελληνική, η γενική πτώση στη Ρωσική χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η κτήση:

(36) Телефон Игоря
telefon igorja
τηλέφωνο-Ον. Ιγκόρ-Γεν.
'Το τηλέφωνο του Ιγκόρ'

Προέκταση της κτητικής λειτουργίας της γενικής στην Ρωσική είναι και η χρήση της με τη ρηματική δομή που δηλώνει κτήση, το αντίστοιχο του ελληνικού ρήματος *έχω*. Στη Ρωσική το ρήμα *έχω* δηλώνεται χρησιμοποιώντας το υπαρκτικό ρήμα *jest'/est'* και την πρόθεση *u*. Η ΟΦ που ακολουθεί την πρόθεση αντιστοιχεί στο υποκείμενο της ελληνικής δομής και εμφανίζεται σε γενική πτώση, ενώ αντίθετα το υποκείμενο (σε ονομαστική πτώση) της ρωσικής δομής αντιστοιχεί στο αντικείμενο της Ελληνικής:

- (37) У меня есть книга.
 u menja jest' kniga
 προθ. εγώ-Γεν. υπάρχω-Pres.3sg βιβλίο-Ον.
 '(Εγώ) Έχω ένα βιβλίο (κυριολεκτικά: Ένα βιβλίο υπάρχει κοντά μου).'

- (38) Έχω ένα βιβλίο.
 έχο ένα νινλίο

Η ρηματική δομή η οποία εκφράζει τη μη-κτήση (ουσιαστικά το ρήμα *έχω* συνοδευόμενο από το αρνητικό μόριο *δεν* στην Ελληνική) επίσης συναντάται με τη γενική πτώση στη Ρωσική:

- (39) У меня нет детей.
 U menja n'et detej
 Προθ. εγώ-Γεν. δεν-υπάρχει παιδιά-Ον.
 'Δεν έχω παιδιά (κυριολεκτικά: Σε μένα δεν υπάρχουν παιδιά).'

Όπως ήδη αναφέραμε (4.1.2), παρουσία αριθμητικών στη Ρωσική ΟΦ το ουσιαστικό μαρκάρεται με γενική πτώση (εκτός από τα αριθμητικά *odin, odna, odno/odni, odna, odno* 'ένας, μία, ένα'). Το ίδιο συμβαίνει και με τους ποσοδείκτες καθώς και με ουσιαστικά που δηλώνουν κάποιου είδους μέτρηση (π.χ. γραμμάρια, λίτρα κ.λπ.):

- (40) много памятникoв
 mnogo pamjatnikov
 πολλά-Ον. μνημεία-Γεν.
 'Πολλά μνημεία'

Στην Ελληνική το ουσιαστικό σε αυτές τις περιπτώσεις συμφωνεί πτωτικά με τα αριθμητικά ή τους ποσοδείκτες:

- (41) Δύο/Πολλά βιβλία
 δύο/πολά νινλία

Η γενική πτώση συναντάται επίσης με έναν αριθμό μονομετάβατων ρημάτων που μαρκάρουν το αντικείμενο τους με γενική. Ενδεικτικά αναφέρονται τα *postoronit'sja, prostudit'sja/ посторониться, простудиться, želat' желать* (42), *dobit'sja/ добыться, ždat'/ ждать* (43) 'αποφεύγω, κρυώνω, εύχομαι, αποκτώ, περιμένω':

- (42) Желаю вам успеха.
 želaju vam uspeha
 εύχομαι-Pres.1sg. εσύ-Γεν. επιτυχία-Αιτ.
 ‘Σού εύχομαι επιτυχία.’
- (43) Мы ждем вашего ответа.
 my ždjom vašego otveta
 εμείς-Ον. περιμένω-Pres.1pl. δική.σου-Γεν. απάντηση-Γεν.
 ‘Περιμένουμε την απάντηση σου.’

Στην Ελληνική τα πιο πολλά από αυτά τα ρήματα συναντώνται με αιτιατική (44, 45). Εξαιρέση αποτελεί το ρήμα *εύχομαι* το οποίο συναντάται με εμπρόθετο (σε) + αιτιατική ή γενική πτώση (46), καθώς και το ρήμα *ντρέπομαι* το οποίο συναντάται με την πρόθεση *για* + αιτιατική (47):

- (44) Απόκτησα/περιμένω παιδί.
 aróktisa/periméno pedí
- (45) Αποφεύγω τις μεγάλες συζητήσεις.
 arofénvo tis meγáles sizitísis
- (46) Του ευχήθηκα τα καλύτερα/Ευχήθηκα στον Γιώργο καλή ανάρρωση.
 tu efxíthika ta kalítera/efxíthika ston γιόργο kalí anárosi
- (47) Ντρέπομαι για λογαριασμό σου.
 drérome γja loγariasmó su

Η Ελληνική παρουσιάζει και αυτή μια σειρά από ρήματα που μαρκάρουν το αντικείμενο τους με γενική, όπως για παράδειγμα τα ρήματα *μιλώ* και *τηλεφωνώ* καθώς και κάποια ρήματα λόγιας προέλευσης όπως τα *προηγούμαι* και *έπομαι*.⁶

- (48) Του μίλησα/τηλεφώνησα χτες.
 tu mílisa/tilefónisa xtes
- (49) Προηγείται/έπεται του αντιπάλου.
 proigíte/épete tu antipálu

Για τον πλήρη κατάλογο των ρημάτων της Ρωσικής που συντάσσονται με γενική, οι ενδιαφερόμενοι παραπέμπονται στους Janda & Clancy (2002: 118), ενώ για τα αντίστοιχα ρήματα της Ελληνικής στους Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2005).

Μια ιδιόμορφη χρήση της γενικής πτώσης στη Ρωσική αποτελεί η περίπτωση κάποιων ρημάτων που μπορούν προαιρετικά να μαρκάρουν το αντικείμενο είτε με αιτιατική ή γενική. Ρήματα που παρουσιάζουν τέτοια συμπεριφορά είναι τα *ždat’/ жdat’* ‘περιμένω’,

⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι το αντικείμενο των ρημάτων λόγιας προέλευσης δεν μπορεί να είναι αδύνατος τύπος προσωπικής αντωνυμίας (π.χ. *Του υπερίσχυσε, βλ. Anagnostopoulou 2003).

zasluživat' / заслуживать 'αξίζω', *trebovat' / требовать* 'απαιτώ' και *prosit' / проситъ* 'ζητώ' μεταξύ άλλων (βλ. Janda & Clancy για πλήρη κατάλογο). Στο παράδειγμα που ακολουθεί το αντικείμενο του ρήματος *zasluživaeš / заслуживаешь* μπορεί να εμφανιστεί είτε σε αιτιατική είτε σε γενική:

- (50) Ты заслуживаешь медали/медаль.
 ты zasluživaeš medali/medal'
 εσύ-Ον . αξίζω-Pres.2sg. μετάλλιο-Γεν./μετάλλιο-Αιτ.
 'Αξίζεις μετάλλιο.'

(Grim & Kagan 2009)

Πρέπει παρόλα αυτά να σημειωθεί ότι αυτή η προαιρετικότητα υπόκειται σε μια σειρά από σημασιολογικούς περιορισμούς. Η Kagan (2005) για παράδειγμα αναφέρει ότι η χρήση της γενικής ή της αιτιατικής εξαρτάται από σειρά από παράγοντες όπως για παράδειγμα ο αριθμός, η οριστικότητα ή το κατά πόσο το ουσιαστικό είναι αφηρημένο ή όχι. Για περισσότερες πληροφορίες όσον αφορά αυτούς τους περιορισμούς βλ. Janda & Clancy (2002: 124-125) και Kagan (2005).

Ολοκληρώνουμε τη συζήτηση μας για τη γενική υπενθυμίζοντας ότι ως η πιο συχνή πτώση της Ρωσικής συναντάται με πλήθος απλών και σύνθετων προθέσεων (περίπου 110, Janda & Clancy 2002: 111). Στις πιο πολλές από αυτές, η Ελληνική χρησιμοποιεί την αιτιατική πτώση ενώ σε λίγες από αυτές χρησιμοποιείται η γενική σε αντιστοιχία με τη Ρωσική (οι προθέσεις *в slučae / в случае* 'σε περίπτωση' και *вдол' / вдолъ* 'κατά μήκος' αποτελούν δύο τέτοιες περιπτώσεις). Για περισσότερες πληροφορίες όσον αφορά τις προθέσεις που συντάσσονται με γενική βλ. Janda & Clancy (2002: 111-137).

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει συγκριτικά τις λειτουργίες της γενικής πτώσης στις δύο γλώσσες, ως ανακεφαλαίωση της συζήτησής μας για τη γενική πτώση:

Πίνακας 2. Λειτουργίες της γενικής πτώσης

Λειτουργίες	Ρωσική	Ελληνική
Εμμέσο αντικείμενο	όχι	ναι
Άμεσο αντικείμενο	ναι <ul style="list-style-type: none"> ενδεικτικά με τα ρήματα <i>rostoronit'sja/постороны ться, prostudit'sja/простудиться, roživat'/поживать, dobit'sja /добиться</i> 'αποφεύγω, κρυώνω, μένω, αποκτώ (για πλήρη κατάλογο βλ. Janda & Clancy (2002)) 	ναι <ul style="list-style-type: none"> ενδεικτικά με τα ρήματα <i>μιλώ, τηλεφωνώ</i> τα ρήματα που παίρνουν γενική στη Ρωσική εκφέρονται είτε με αιτιατική (<i>περιμένω, αποφεύγω, αποκτώ</i>), είτε με εμπρόθετο (<i>σε</i>) + αιτιατική ή γενική (<i>εύχομαι</i>), είτε με εμπρόθετο (<i>για</i>) + αιτιατική (<i>ντρέπομαι</i>)
Κτήση	ναι	ναι
Κίνηση από τόπο	ναι (ακολουθώντας τις προθέσεις <i>ot (от), s (с), iz (из)</i>)	όχι (η κίνηση από τόπο δηλώνεται μέσω της δομής <i>από</i> + αιτιατική)
Μετά από ποσοδείκτες και εκφράσεις που δηλώνουν κάποιου είδους μέτρηση	ναι (εκτός από τους ποσοδείκτες <i>odin, odna, odno /οδιη, οδιη, οδιη</i> 'ένας, μία, ένα' όπου παρατηρείται πτωτική συμφωνία ποσοδείκτη και ΟΦ)	όχι (παρατηρείται πτωτική συμφωνία ποσοδεικτών/μονάδα μέτρησης και ΟΦ σε όλες τις περιπτώσεις)
Άλλες επιρρηματικές λειτουργίες εκφραζόμενες με εμπρόθετο	ναι (110 απλές και σύνθετες προθέσεις, βλ. Janda & Clancy 2002: 111)	ναι (με περιορισμένο αριθμό προθέσεων, π.χ. <i>κατά, υπέρ, κατά μήκος, σε περίπτωση</i>)

4.1.3.3. Δοτική

Η δοτική είναι μία εκ των τριών πτώσεων της Ρωσικής που απουσιάζουν από το πτωτικό σύστημα της Ελληνικής. Η κύρια λειτουργία της δοτικής πτώσης στη Ρωσική, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι η δήλωση του εμμέσου αντικειμένου:

- (51) Ольга послала маме письмо.
 Ol'ga poslala mame ris'mo.
 Όλγα-Ον. στέλνω-Past.Perf. μητέρα-Δοτ. γράμμα-Αιτ.
 'Η Όλγα έστειλε της μητέρας της ένα γράμμα.'

Στην Ελληνική, όπως έχει ήδη αναφερθεί (4.1.3.2. και 4.2.3), το έμμεσο αντικείμενο δηλώνεται είτε μέσω της γενικής πτώσης είτε με την πρόθεση *σε* + αιτιατική:

- (52) Η Όλγα έστειλε της μητέρας της ένα γράμμα. (χρήση γενικής πτώσης)
 i ol'ga éstile tis mitéras tis éna gráma

- (53) Η Όλγα έστειλε στη μητέρα της ένα γράμμα. (χρήση εμπρόθετου προσδιορισμού)
i ólga éstile sti mitéra tis éna γράμα

Η δοτική χρησιμοποιείται επίσης με αρκετά ρήματα που παίρνουν ένα μόνο αντικείμενο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ρήματα που περιγράφουν κάποιου είδους συνομιλία μεταξύ του υποκειμένου και του αντικειμένου όπως τα *zvonit’/ звонит*, *gonorit’/ говорит* ‘τηλεφωνώ, μιλώ’, ρήματα νοοτροπίας (*attitude verbs*, Wade, 2007: 119) όπως τα *verit’/ верит*, *grozit’/ грозит* ‘πιστεύω/εμπιστεύομαι, απειλώ, εμπιστεύομαι’ καθώς και ρήματα που δηλώνουν ωφέλεια/βοήθεια ή αντιθέτως βλάβη/ζημιά όπως τα *akkompanirovat’/ аккомпанировать* ‘συνοδεύω’, *izmenjat’/ изменять* ‘προδίδω’ (Wade 2010: 119 και Janda & Clancy 2002: 103-106):

- (54) Он ей звонит.

on	ej	zvonit
αυτός-Ον.	αυτή-Δοτ.	τηλεφωνώ-Pres.3sg.

‘(Αυτός) της τηλεφωνεί.’

- (55) Я ему верю.

ja	jemu	verju
εγώ-Ον.	αυτός-Δοτ.	πιστεύω-Pres.1sg.

‘Τον εμπιστεύομαι.’

- (56) Я не верю своим ушам.

ja	ne	verju	svoim	ušam
εγώ-Ον.	Αρν.	πιστεύω-Pres.3sg.	μου-Δοτ.	μάτια-Δοτ.

‘Δεν πιστεύω στα μάτια μου.’

- (57) Я аккомпанирую певцу на рояле.

ja	akkompaniruju	pevču	na	rojale
εγώ-Ον.	συνοδεύω-Pres.3sg.	τραγουδιστής-Δοτ.	na	πιάνο-Αιτ.

‘Συνοδεύω έναν τραγουδιστή στο πιάνο/με το πιάνο.’

Στην Ελληνική η πρώτη κατηγορία ρημάτων (συνομιλιακά ρήματα) μαρκάρει το αντικείμενο είτε με γενική είτε με εμπρόθετο (σε) + αιτιατική:

- (58) Του μίλησα άσχημα/Μίλησα άσχημα στον Γιώργο.
tu mílisa asxima/mílisa asxima ston γιόργο

Τα ρήματα νοοτροπίας μαρκάρουν το αντικείμενο τους με αιτιατική στην Ελληνική:

- (59) Εμπιστεύομαι τη Μαρία.

embisténome ti maría

- (60) Απειλήσε τον πατέρα του.

apílise ton patéra tu

Εξαιρέση αποτελεί το ρήμα *πιστεύω* το οποίο μαρκάρει το αντικείμενό του είτε με αιτιατική είτε με εμπρόθετο (*σε*) + αιτιατική. Οι δύο διαφορετικοί τρόποι μαρκαρίσματος του αντικειμένου αντιστοιχούν σε δύο διαφορετικές εννοιολογικές αποχρώσεις του ρήματος *πιστεύω*. Όταν χρησιμοποιείται η αιτιατική, το ρήμα *πιστεύω* παίρνει τη σημασία του 'θεωρώ ως αλήθεια κάτι που έχει ειπωθεί από το αντικείμενο', ενώ στην περίπτωση που χρησιμοποιείται εμπρόθετος προσδιορισμός το ρήμα *πιστεύω* δηλώνει μια γενική πίστη προς το αντικείμενο (π.χ. πίστη στο θεό):

- (61) Τον πίστεψα.
ton rístepsa
- (62) Πιστεύω στο Θεό.
pisténo sto theó

Τα ρήματα που δηλώνουν ωφέλεια/βοήθεια ή ζημιά μαρκάρουν συνήθως το αντικείμενο τους με αιτιατική. Εξαιρέση αποτελούν τα ρήματα *θυμίζω/υπενθυμίζω* και *συνεργάζομαι*. Το μεν πρώτο μαρκάρει το αντικείμενο του με γενική ή εμπρόθετο (*σε*) + αιτιατική, το δε δεύτερο με εμπρόθετο (*με*) και αιτιατική:

- (63) Συνόδεψα τη Μαρία/Τραυμάτισα το πόδι μου.
sinóðepsa ti maría/travnátisa to pódi mu
- (64) Σου υπενθυμίζω ότι έχω δουλειά/Υπενθύμισε στον κύριο ότι μας χρωστάει λεφτά.
su ipenθimízo óti éxo ðuljá/ipenθímise ston kírio óti mas xrostáei leftá
- (65) Συνεργαστήκαμε άψογα με τα παιδιά.
sinergastíkame ápsoga me ta paidiá

Ρήματα που δηλώνουν υποταγή/υποτέλεια⁷ συναντώνται και αυτά με δοτική στην Ρωσική. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα ρήματα *poddavát'sja/ podðavаться, sdavat'sja/cðavаться, sledovat'/ sledovать, pokorjat'sja/ pokopρяться* 'υποκύπτω, παραδίνομαι, υπακούω, ακολουθώ':

- (66) Я не поддалась искушению.
ja ne poddaldas' iskušeniju
εγώ-Ον. Αρν. υποκύπτω-Past.Perf. πειρασμός-Δοτ.
'Δεν υπέκυψα στον πειρασμό.'
- (67) Они покорились страсти.
Oni pokorilis' strast'i
αυτοί-Ον. ακολουθώ-Past.Perf. πάθος-Δοτ.
'Ακολούθησαν το πάθος τους.'

Στην Ελληνική κάποια από αυτά τα ρήματα απαντούν με το αντικείμενο σε μορφή εμπρόθετου (*σε*) + αιτιατική και κάποια με το αντικείμενο σε αιτιατική:

⁷ Υποταγή σε μια ανώτερη δύναμη κατά τους Janda & Clancy (2002: 115).

- (68) Υπέκυψε στον πειρασμό.
ipékipse ston pirasmo
- (69) Παραδόθηκε στον εχθρό.
paraδόθηκε ston exthro
- (70) Ακολουθώ τον χριστιανικό τρόπο ζωής.
akoluθó ton xristjanikó trópo zoís

Για τον πλήρη κατάλογο των ρημάτων που μαρκάρουν το αντικείμενο τους με δοτική, ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης παραπέμπεται στους Janda & Clancy (2002: 87-88, 115) και Wade (2010: 119).

Η δοτική χρησιμοποιείται επίσης για να δηλωθούν οι λεγόμενες *ευεργεσιακές δοτικές* (benefactive datives, βλ. Jouitteau & Rezac 2007 και Rezac 2011, μεταξύ άλλων). Οι ευεργεσιακές δοτικές δηλώνουν ότι η ενέργεια που εκφράζει το ρήμα γίνεται προς όφελος του προσώπου δηλούμενου από την ΟΦ που μαρκάρεται με δοτική πτώση. Στην Ελληνική συναντώνται είτε με γενική αδύνατου τύπου προσωπικής αντωνυμίας είτε με την πρόθεση *για* και αιτιατική (72):⁸

- (71) Себе она ничего не построила.
sebe ona ničego ne postroila
εαυτός.της-Δοτ. αυτή-Ον. τίποτα-Γεν. αρν χτίζω-Past.Perf.
'Δεν έχτισε τίποτα για τον εαυτό της.'
- (72) Δεν μου μαγείρεψε τίποτα/Δεν μαγείρεψε τίποτα για μένα.
den mi magírepse típota/den magírepse típota gja ména

Η Ρωσική χρησιμοποιεί τη δοτική σε προτάσεις που δηλώνουν ηλικία. Η δοτική πτώση σε αυτήν την περίπτωση αντιστοιχεί στο υποκείμενο της Ελληνικής σε ονομαστική πτώση:

- (73) Ивану 20 лет
ivanu 20 let
Ιβάν-Δοτ 20 χρόνια-Γεν
'Ο Ιβάν είναι 20 χρονών.'

Η δοτική συναντάται επίσης στη Ρωσική με απρόσωπες εκφράσεις που δηλώνουν νοητική κατάσταση ή συναίσθημα (Wade 2010: 120). Η Ελληνική, όπως φαίνεται και από τις μεταφράσεις των παραδειγμάτων (74-75), χρησιμοποιεί μια σειρά από ρήματα για να δηλώσει τα αντίστοιχα νοήματα. Σε αυτές τις περιπτώσεις η δοτική πτώση της Ρωσικής αντιστοιχεί στο υποκείμενο των αντίστοιχων Ελληνικών δομών:

- (74) Мне холодно.
mne xolodno

⁸ Αυτού του τύπου οι δοτικές δεν πρέπει να συγχέονται με τις δοτικές ηθικές (γενικές ηθικές στην Ελληνική). Για τις δοτικές ηθικές βλ. ΕΠ 5.2.4.

εγώ-Δοτ. κρύο
 'Κρυώνω.'

- (75) Ученику грустно / жарко / лучше.
 učeniku grustno / žarko / lučše
 μαθητής-Δοτ. χαρούμενος ζεστός καλύτερα
 'Ο μαθητής χαίρεται/ζεσταίνεται/νιώθει καλύτερα-καλύτερεύει.'

Το λογικό υποκείμενο του απαρεμφάτου μπορεί να δηλωθεί και με δοτική (Wade, 2011: 121):

- (76) Что детям делать?
 čto detjam delat' ?
 τι παιδιά-Δοτ. κάνω-Inf.Imperf.
 'Τι θα κάνουν τα παιδιά;'

Η δοτική πτώση χρησιμοποιείται και ως μέρος εμπρόθετου προσδιορισμού μετά από τις προθέσεις *k/κ* και *po/πο*. Η δομή *k* + δοτική χρησιμοποιείται για να δηλώσει κίνηση προς κάποιον *ανθρώπινο* (human) προορισμό (*έμψυχο* (animate) κατά την Levin 2008):

- (77) Дочь пошла к врачу.
 doč rožla k vraču
 κόρη-Ον. πάω-Past.Perf. στο. γιατρός-Δοτ.
 'Η κόρη μου πήγε στο γιατρό.'

Η Ελληνική χρησιμοποιεί την δομή εμπρόθετο (*σε*) + αιτιατική σε αυτές τις περιπτώσεις. Η δομή *k/κ* + δοτική μπορεί επίσης να εμφανιστεί σε κάποιες περιπτώσεις ως έμμεσο αντικείμενο. Αυτό συμβαίνει όταν το άμεσο άλλα και το έμμεσο αντικείμενο είναι έμψυχα:

- (78) *Я послал учеников директору.
 *ja poslal učenikov direktoru
 εγώ-Ον. έστειλα-Past.Perf. μαθητές-Αιτ. διευθυντής-Δοτ.

- (79) Я послал учеников к директору.
 ja poslal učenikov k direktoru
 εγώ-Ον. έστειλα-Past.Perf. μαθητές-Αιτ στον διευθυντής-Δοτ.
 'Έστειλα τους μαθητές στον διευθυντή.'

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελληνική σε τέτοιες περιπτώσεις η χρήση της γενικής είναι δυνατή μόνο με κλιτικό διπλασιασμό ή χρησιμοποιώντας τον αδύνατο τύπο της προσωπικής αντωνυμίας μόνο του (81):

- (80) *Έστειλα τους μαθητές του διευθυντή.
 éstila tus maθités tu djefθindí

- (81) Του έστειλα τους μαθητές (του διευθυντή).
tu éstila tus maθités tu δjefθindí

Τέλος η δοτική πτώση εμφανίζεται ως μέρος εμπρόθετης φράσης με την πρόθεση *po*. Η πρόθεση αυτή έχει μια σειρά από διαφορετικές λειτουργίες και αντιστοιχεί σε παραπάνω από μία προθέσεις στην Ελληνική. Τα παραδείγματα που ακολουθούν είναι ενδεικτικά:

- (82) Маша Ивану ударила по носу.
maša ivanu udarila po nosu
Μάσα-Ον. Ιβαν-Αιτ. χτυπώ-Past.Perf po μύτη-Δοτ.
‘Η Μάσα χτύπησε τον Ιβάν στη μύτη.’

- (83) Аεροфлот летает по расписанию.
aeroflot letaet po raspisaniju
αεροφλότ-Ον. πετώ-Pres.3sg. po πρόγραμμα-Δοτ.
‘Η αεροφλότ πετάει σύμφωνα με το πρόγραμμα.’

- (84) По глупости я пропустила лекцию.
Po gluposti ja propustila lekciju
po βλακεία-Δοτ. εγώ-Ον. χάνω-Past.Perf. μάθημα-Οργ.
‘Έχασα το μάθημα από βλακεία.’

Για περισσότερες πληροφορίες για τις προθέσεις *k* και *po* οι ενδιαφερόμενοι αναγνώστες παραπέμπονται στους Beard (1996), Janda & Clancy (2002: 104-107) και Levin (2008).

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις χρήσεις της δοτικής πτώσης της Ρωσικής καθώς και την αντιστοιχία τους στην Ελληνική:

Πίνακας 3. Λειτουργίες δοτικής πτώσης

Λειτουργίες	Ρωσική	Αντίστοιχη πτώση/δομή της Ελληνικής
Έμμεσο αντικείμενο	ναι	χρήση της γενικής πτώσης ή εμπρόθετου (σε) + αιτιατική
Ρήματα που παίρνουν ένα αντικείμενο	<ul style="list-style-type: none"> ▪ συνομιλιακά ρήματα (όπως π.χ. τα <i>зvonит'</i> / <i>зvonитъ</i>, <i>говopит'</i> / <i>говopитъ</i>) ▪ ρήματα ωφέλειας/βλάβης (όπως π.χ. τα <i>αkκοmpανίρονat'</i> / <i>αkκοmpανιpовatъ</i>, <i>изμεнjат'</i> / <i>изμεнjатъ</i>) ▪ ρήματα νοοτροπίας (<i>верит'</i> / <i>веритъ</i>, <i>grozit'</i> / <i>grozitъ</i>, <i>доверт'(sja)</i> / <i>доверjатъ(сjа)</i>) ▪ ρήματα που δηλώνουν υποτέλεια/υποταγή (βλ. Wade (2011: 119) και Janda & Clancy (2002: 103-106) για πλήρη κατάλογο αυτών) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ τα (αντίστοιχα) συνομιλιακά ρήματα συναντώνται με γενική ή με εμπρόθετο (σε) + αιτιατική (<i>μιλώ, τηλεφωνώ</i>) ▪ τα ρήματα νοοτροπίας με αιτιατική ▪ μερικά ρήματα ωφέλειας/βλάβης μαρκάρουν το αντικείμενο τους με αιτιατική (<i>συνοδεύω, τραυματίζω</i>) ενώ κάποια άλλα με εμπρόθετο (σε ή με) + αιτιατική (π.χ. <i>θυμίζω/υπενθυμίζω, συνεργάζομαι</i>)
Λογικό υποκείμενο απαραιτητό	ναι	-
Εκφράσεις που δηλώνουν ηλικία	ναι	αντιστοιχεί στο υποκείμενο στις αντίστοιχες Ελληνικές δομές
Ευεγερσιακές δοτικές	ναι	εκφράζονται είτε με γενική είτε με εμπρόθετο (για) + αιτιατική
Κίνηση προς ανθρώπινο προορισμό	μετά από την πρόθεση <i>к/ κ</i>	ετην Ελληνική εκφράζεται με εμπρόθετο (σε) + αιτιατική
Άλλες επιρρηματικές λειτουργίες	μετά από την πρόθεση <i>po/ πο</i>	αντιστοιχεί σε παραπάνω από μια πρόθεση στην Ελληνική (όλες συντάσσονται με αιτιατική παρόλα αυτά)

4.1.3.4. Αιτιατική

Η κυριότερη χρήση της αιτιατικής στη Ρωσική, ομοίως με την Ελληνική, είναι η δήλωση του άμεσου αντικειμένου:

- (85) Маша любила Сашу.
 maša l'ub'ila sašu
 Μάσα-Ον. αγαπώ-Past.Perf. Σάσα-Αιτ.
 'Η Μάσα αγαπούσε τον Σάσα.'

- (86) Маша убила собаку.
 maša ubila sobaku
 Μάσα-Ον. σκοτώνω-Past.Perf. σκύλος-Αιτ.
 ‘Η Μάσα σκότωσε τον σκύλο.’

Κάποια ρήματα της Ρωσικής (προθετικά ρήματα κατά την Nekrasova 1997: 88) χρησιμοποιούν την δομή *πρόθεση + αιτιατική* για να μαρκάρουν το άμεσο αντικείμενο. Στην Ελληνική κάποια από αυτά τα ρήματα συναντώνται είτε με απλή αιτιατική ή με εμπρόθετο + αιτιατική:

- (87) Я верю в Бога.
 ja verju v boga
 εγώ-Ον. πιστεύω-Pres-1sg. στο Θεό
 ‘Πιστεύω στο Θεό.’
- (88) Я играю в футбол.
 ja igraju v futbol
 εγώ-Ον. παίζω-Pres-1sg. στο ποδόσφαιρο-Αιτ.
 ‘Παίζω ποδόσφαιρό.’
- (89) Она голосует за зеленых.
 ona golosuet za zeljonyx
 αυτή-Ον. ψηφίζει-Pres.3sg. за πράσινοι-Αιτ.
 ‘Αυτή ψηφίζει τους πράσινους.’

Η αιτιατική χρησιμοποιείται με τις προθέσεις *v/в, na/на, pod/под, čerez/через, za/за* δηλώνοντας κατεύθυνση ενέργειας ή προορισμό. Στην Ελληνική οι λειτουργίες αυτές επιτελούνται με τη χρήση της πρόθεσης *σε* + αιτιατική:

- (90) Я иду на выставку.
 ja idu na vystavku
 εγώ-Ον. πηγαίνω-Pres.1sg. na έκθεση-Αιτ.
 ‘Πηγαίνω στην έκθεση.’
- (91) Я позвонил в Париж.
 ja posvonil v pariš
 εγώ-Ον. τηλεφώνω-Past.Perf. στο Παρίσι-Αιτ.
 ‘Τηλεφώνησα στο Παρίσι.’
- (92) Он уехал работать за границу.
 on uexal rabotat' za granicu
 αυτός-Ον. πάω-Past.Perf. δουλεύω-Inf. za εξωτερικό-Αιτ.
 ‘Πήγε να δουλέψει στο εξωτερικό.’

Κάποιες χρονικές εκφράσεις συναντώνται επίσης με εμπρόθετο + αιτιατική στη Ρωσική. Ενδεικτικά αναφέρουμε την χρήση της πρόθεσης *v* + αιτιατική για τις ημέρες της εβδομάδας, την χρήση της πρόθεσης *v (/в) // na (/на)* + αιτιατική για τις γιορτές και αργίες

καθώς και την χρήση της πρόθεσης *na* + αιτιατική για τη δήλωση χρονικής διάρκειας. Οι πρώτες δύο περιπτώσεις συναντώνται με απλή αιτιατική στην Ελληνική, ενώ η τελευταία είτε με απλή αιτιατική ή με την πρόθεση *για* + αιτιατική:

(93) в среду-в/на Рождество
v sr'edu-v/na rožďistvo
'Την Τετάρτη/Τα Χριστούγεννα'

(94) Я еду на неделю в Испанию.
ja jedu na nedel'u v ispaniju
εγώ-Ον. πηγαίνω-Pres.3sg. na εβδομάδα-Αιτ. v Ισπανία-Αιτ.
'Πηγαίνω στην Ισπανία για μια εβδομάδα/πηγαίνω μια εβδομάδα στην Ισπανία.'

Ορισμένες απρόσωπες εκφράσεις συναντώνται με αιτιατική στη Ρωσική. Οι συγκεκριμένες δομές δε συναντώνται στην Ελληνική:

(95) Девочку рвёт.
devočku rvjot
κορίτσι-Αιτ. κάνω-εμετό
'Το κορίτσι αισθάνεται/είναι άρρωστο.'

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η Ρωσική δε χρησιμοποιεί την αιτιατική για την δήλωση του έμμεσου αντικειμένου. Αντιθέτως η Ελληνική χρησιμοποιεί την αιτιατική για να μαρκάρει το έμμεσο αντικείμενο με κάποια ρήματα όπως τα *διδάσκω, κερνάω, πληρώνω, σερβίρω*:

(96) Δίδαξα τον Γιώργο Αγγλικά.
dīdaksa ton χjόργo angliká

(97) Τον κέρασα μια μπύρα.
ton kérasa mja bíra

Για περισσότερες λεπτομέρειες για την χρήση της αιτιατικής στη Ρωσική οι ενδιαφερόμενοι αναγνώστες παραπέμπονται στους Nekrasova (1997: 86-90), Janda & Clancy (2002: 53-80) και Wade (2011: 105-106).

Ο πίνακας που ακολουθεί ανακεφαλαιώνει τις λειτουργίες της αιτιατικής πτώσης στις δύο γλώσσες:

Πίνακας 4. Λειτουργίες αιτιατικής πτώσης

Λειτουργίες	Ρωσική	Ελληνική
Άμεσο αντικείμενο	ναι	ναι
Έμμεσο αντικείμενο	όχι	ναι (με ρήματα όπως τα <i>κερνάω, διδάσκω, σερβίρω</i>)
Κατεύθυνση ενέργειας ή προορισμό	ναι (με τις προθέσεις <i>ν, на, по, через, за</i>)	ναι (με την πρόθεση <i>σε</i>)
Ημέρες εβδομάδας/αργίες και δήλωση χρονικής διάρκειας	ναι (μετά από τις προθέσεις <i>ν/в</i> (μέρες εβδομάδας), <i>ν/в, на/на</i> (αργίες) και <i>на/на</i> (χρονική διάρκεια))	ναι (με απλή αιτιατική (μέρες εβδομάδας/αργίες) ή απλή αιτιατική/για + αιτιατική (χρονική διάρκεια))

4.1.3.5. Οργανική

Η κυριότερη ίσως λειτουργία της οργανικής στη Ρωσική είναι η δήλωση του μέσου με το οποίο επιτελείται η ενέργεια δηλούμενη από το ρήμα. Η οργανική δεν απαντά μορφολογικά στην Ελληνική. Το μέσο επιτέλεσης της ρηματικής ενέργειας δηλώνεται χρησιμοποιώντας εμπρόθετο (*με*) + αιτιατική όπως φαίνεται και από τις μεταφράσεις των Ρωσικών παραδειγμάτων:

(98) Олег режет мясо ножом.
 oleg rezet mjaso nožom
 Ολεγκ-Ον. κόβω-Pres.3sg. κρέας-Αιτ. μαχαίρι-Οργ.
 ‘Ο Ολεγκ κόβει το κρέας με μαχαίρι.’

(99) Иван пишет карандашом.
 ivan pišet karandašom
 Ιβάν γράφω-Pres.3sg. μολύβι-Οργ.
 ‘Ο Ιβάν γράφει με μολύβι.’

Η Ρωσική μαρκάρει επίσης με οργανική πτώση το άμεσο αντικείμενο ρημάτων που δηλώνουν έλεγχο/άσκηση ελέγχου, νοοτροπία (*attitude*), αλληλοπάθεια, ανταλλαγή, κατάληψη (Janda & Clancy 2002 και Wade 2011: 124-125). Ενδεικτικά αναφέρονται τα ρήματα *dirižirovat’/ дирижировать, zloupotrebljat’/ злоупотреблять, pravit’/ править* (100), *grozit’/ грозить* (101), *obmenivat’sja/обмениваться* ‘διευθύνω, κακομεταχειρίζομαι, κυβερνώ, απειλώ με, ανταλλάσσω’:

(100) Он не сразу научился править целой страной.
 on ne srazu naučilsja pravit’ celoj stranoj
 αυτός-Ον. Αρν. αμέσως μαθαίνω-Past.Perf. κυβερνώ-Inf ολόκληρη-Οργ χώρα-Οργ
 ‘Δεν έμαθε αμέσως πώς να κυβερνά μια ολόκληρη χώρα.’

(101) Начальник пригрозил ему увольнением.
 načal’nik prigrozil jemu uvol’neniem
 διευθυντής-Ον. απειλώ-Past.Perf. αυτός-Δοτ. απόλυση-Οργ.
 ‘Ο διευθυντής τον απείλησε με απόλυση.’

Στην Ελληνική οι προαναφερθείσες περιπτώσεις συναντώνται είτε με απλή αιτιατική, είτε με εμπρόθετο (με) + αιτιατική (104 και 105 αντίστοιχα).

(102) Он обменивается информацией.
 on obmenivaetsa informaciej
 αυτός-Ον. ανταλλάσσω-Pres.3sg. πληροφορίες-Οργ.
 'Ανταλλάσσει πληροφορίες.'

(103) Он дирижирует оркестром.
 on dirižiruet orkestrom
 αυτός-Ον. διευθύνω-Pres.3sg. ορχήστρα-Οργ.
 'Αυτός διευθύνει την ορχήστρα.'

(104) Ο πρωθυπουργός διευθύνει τη χώρα.
 o proθirurγός diefθíni ti χóra

(105) Τον απείλησε με μαχαίρι.
 ton apílise me μαζέρι

Ο κατάλογος των ρημάτων που μαρκάρουν το άμεσο αντικείμενό τους με οργανική είναι πολύ μεγαλύτερος. Για αυτό το λόγο οι ενδιαφερόμενοι αναγνώστες παραπέμπονται στους Janda & Clancy (2002: 27-33) και Wade (2011: 124) για περισσότερες πληροφορίες.

Μια άλλη λειτουργία της οργανικής πτώσης στη Ρωσική είναι η χρησιμοποίηση της για τη δήλωση του ποιητικού αιτίου στις δομές παθητικής φωνής. Στην Ελληνική το ποιητικό αίτιο δηλώνεται με εμπρόθετο (από + αιτιατική):

(106) Книга написана мною.
 kniga napisana mnoju
 βιβλίο-Ον. γράφομαι-Past.Perf. εγώ-Οργ
 'Το βιβλίο γράφτηκε από μένα.'

Η οργανική χρησιμοποιείται επίσης για να δηλωθεί το κατηγορούμενο. Σε αυτές τις περιπτώσεις το συνδετικό ρήμα πρέπει να είναι απαραίτητα παρόν και δεν μπορεί να παραλειφθεί. Κατά συνέπεια, η χρήση της οργανικής ως κατηγορούμενο σε χρόνο ενεστώτα δεν είναι δυνατή, δεδομένης της απουσίας του συνδετικού σε αυτές τις περιπτώσεις.⁹

⁹ Στο επίπεδο της σημασιολογίας η χρήση της οργανικής δηλώνει συνήθως προσωρινή κατάσταση σε αντίθεση με την ονομαστική που δηλώνει συνήθως μόνιμη κατάσταση/ιδιότητα. Ο συγκεκριμένος σημασιολογικός περιορισμός δεν πρέπει να εκληφθεί ως απόλυτος αλλά ως γενικότερη τάση. Ο Wade (2011: 126) αναφέρει ότι περιπτώσεις κατηγορουμένων που δηλώνουν κάποια μόνιμη κατάσταση/ιδιότητα και είναι μαρκαρισμένα με οργανική συναντώνται στη Ρωσική. Επιπροσθέτως, μια σειρά από επιπλέον σημασιολογικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των κατηγορουμένων σε ονομαστική και αυτών σε οργανική φαίνεται να υπάρχουν. Οι ενδιαφερόμενοι αναγνώστες παραπέμπονται στους Karacheva (1999: 3-5) και Geist (2007) για περισσότερες πληροφορίες.

(107) Иван был веселым.
 Ivan byl veselym
 Ιβάν-Ον. είμαι-Past.Perf. χαρούμενος-Οργ.
 ‘Ο Ιβάν ήταν χαρούμενος.’

(108) *Иван веселым
 *ivan veselym
 Ιβάν-Ον. χαρούμενος-Οργ.
 ‘Ο Ιβάν είναι χαρούμενος.’

Η οργανική επίσης συναντάται ως μέρος εμπρόθετου προσδιορισμού με τις προθέσεις *c/ c, meždu / между, nad/ над,pered/перед, pod/ под, za/ за*. Η πρώτη από αυτές αντιστοιχεί περίπου στην πρόθεση *με* ή *μαζί με* της Ελληνικής ενώ οι υπόλοιπες πέντε δηλώνουν τοπικές σχέσεις που αντιστοιχούν περίπου στις προθέσεις *μεταξύ, πάνω από, μπροστά από, κάτω από, πίσω από*. Πρέπει να σημειωθεί παρόλα αυτά ότι δεν υπάρχει απόλυτη αντιστοιχία ανάμεσα στις ρωσικές και ελληνικές προθέσεις. Το παράδειγμα που ακολουθεί αποτελεί περίπτωση τέτοιας αναντιστοιχίας, μιας και η Ρωσική πρόθεση *pod* αντιστοιχεί στην Ελληνική πρόθεση *μέσα σε* και όχι στην πρόθεση *κάτω από*:

(109) Ребята пошли под дождем в кино.
 rebjata pošli pod doždjom v kino
 παιδιά-Ον. πάω-Past.Perf. pod βροχή-Οργ. v κινηματογράφος-Αιτ.
 ‘Τα παιδιά πήγαν στον κινηματογράφο μέσα στη βροχή.’

Ο παρακάτω πίνακας ανακεφαλαιώνει τις κυριότερες λειτουργίες της οργανικής πτώσης στη Ρωσική καθώς και την αντιστοιχία τους στην Ελληνική:

Πίνακας 5. Λειτουργίες οργανικής πτώσης

Λειτουργίες	Ρωσική	Ελληνική
Μέσο επιτέλεσης ενέργειας	ναι	χρησιμοποιεί τη δομή <i>με</i> + αιτιατική
Άμεσο αντικείμενο	ναι με ρήματα που δηλώνουν έλεγχο/άσκηση ελέγχου, αλληλοπάθεια, ανταλλαγή, κατάληψη (ενδεικτικά αναφέρονται τα <i>dirižirovat', zloupotrebljat', pravit', grozit' obmenivat'sja</i> / <i>диружировать, злупотреблять, править, грозить, обмениваться</i> 'διευθύνω,κακομεταχειρίζομαι, κυβερνώ, απειλώ με, ανταλλάσσω')	χρησιμοποιείται απλή αιτιατική ή σε κάποιες περιπτώσεις η δομή <i>με</i> + αιτιατική (π.χ. <i>απειλώ με μαχαίρι</i>)
Ποιητικό αίτιο	ναι	χρησιμοποιείται η δομή <i>από</i> + αιτιατική
Άλλες επιρρηματικές λειτουργίες	ναι ως μέρος εμπρόθετου με τις προθέσεις <i>s, meždu, nad, peređ, pod, za/c, meždju, nad, peređ, pod, za</i> (αντιστοιχούν περίπου στις προθέσεις <i>μεταξύ, πάνω από, μπροστά από, κάτω από, πίσω από</i> της Ελληνικής)	χρησιμοποιείται η αιτιατική με όλες αυτές τις προθέσεις

4.1.3.6. Προθετική

Η προθετική πτώση παρουσιάζει μια σημαντική διαφορά σε σχέση με τις υπόλοιπες πτώσεις της Ρωσικής, μιας και είναι η μοναδική πτώση που εμφανίζεται πάντα ως μέρος εμπρόθετου. Το χαρακτηριστικό αυτό έδωσε και την συγκεκριμένη ονομασία στην πτώση.¹⁰ Η προθετική πτώση συναντάται μετά από τις προθέσεις *ν/ в, на/ на*, και *ο/ о*. Μετά τις προθέσεις *ν/ в, на/ на* χρησιμοποιείται για να δηλώσει τόπο (συνήθως αυτό που στην παραδοσιακή γραμματική θα ονομαζόταν 'στάση σε τόπο.'). Η Ελληνική χρησιμοποιεί την πρόθεση *σε* + αιτιατική σε αυτές τις περιπτώσεις:

- (110) Я был в школе.
 ja byl v škole
 εγώ-Ον. είμαι-Past.Perf. v σχολείο-Προθ.
 'Ήμουνα στο σχολείο.'

¹⁰ Η προθετική συναντάται στην βιβλιογραφία και ως *τοπική* (locative, βλ. λ.χ. Janda & Clancy 2002, Timberlake 2004, μεταξύ άλλων).

- (111) Книга на столе.
kniga na stole
βιβλίο-Ον. na τραπέζι-Προθ.
‘Το βιβλίο είναι στο τραπέζι.’

Η Ρωσική χρησιμοποιεί επίσης τη δομή *v/ в* + προθετική με ονόματα μηνών. Η Ελληνική χρησιμοποιεί αιτιατική χωρίς πρόθεση στις αντίστοιχες περιπτώσεις:

- (112) в ноябре
v nojabre
v Νοέμβριος-Προθ.
‘Τον Νοέμβριο.’

Η δομή *о/ о* + προθετική στη Ρωσική συναντάται με ρήματα που σημαίνουν ‘γράφω, συζητώ, σκέφτομαι’ και δηλώνει το αντικείμενο συζήτησης/σκέψης/γραφής. Στην Ελληνική αντιστοιχεί με τη δομή *για* + αιτιατική:

- (113) Я говорю о погоде.
ja gonorju o pogode
εγώ-Ον. μιλάω-Pres.-3sg. ο καιρός-Προθ.
‘Μιλάω για τον καιρό.’

Οι ενδιαφερόμενοι αναγνώστες παραπέμπονται στους Janda & Clancy (2002: 141-150) και Timberlake (2004: 181) για περαιτέρω πληροφορίες όσον αφορά την προθετική πτώση καθώς και για τον πλήρη κατάλογο των προθέσεων που συναντώνται με τη συγκεκριμένη πτώση.

Ο παρακάτω πίνακας ανακεφαλαιώνει τις λειτουργίες της προθετικής πτώσης στη Ρωσική καθώς και την αντιστοιχία αυτών στην Ελληνική:

Πίνακας 6. Λειτουργίες της προθετικής πτώσης.

Λειτουργίες	Ρωσική	Ελληνική
Στάση σε τόπο	ναι (μετά από τις προθέσεις <i>v / в, на/на</i>)	χρησιμοποιείται η δομή <i>σε</i> + αιτιατική
Με ονόματα μηνών	ναι (μετά από την πρόθεση <i>v/в</i>)	χρησιμοποιείται απλή αιτιατική (π.χ. <i>τον Νοέμβριο</i>)
Αντικείμενο σκέψης/γραφής/συζήτησης	ναι (με ρήματα που σημαίνουν <i>γράφω, συζητώ, σκέφτομαι</i> ακολουθώντας την πρόθεση <i>о</i>)	χρησιμοποιείται η δομή <i>για</i> + αιτιατική (π.χ. <i>Μιλώ για τον καιρό</i>)

4.2. Προτασιακή σύνταξη - Σειρά όρων (Στέργιος Χατζηκυριακίδης, επιμ.: Γ. Κοτζόγλου)

Η σειρά των όρων της πρότασης στη Ρωσική είναι σχετικά 'ελεύθερη' όπως και στην Ελληνική. Παρόλα αυτά, η επιλογή τους στην πρόταση, ομοίως με την Ελληνική, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πληροφοριακή/επικοινωνιακή οργάνωση του μηνύματος. Τα σχετικά συστατικά ενδέχεται να λειτουργούν ως *θέματα* (topics) ή *εστίες* (foci), και οι κανόνες θεματοποίησης-εστίασης της Ρωσικής είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με την σειρά των όρων της πρότασης.

4.2.1. Αμετάβατες προτάσεις

Οι δύο πιθανές σειρές όρων αμετάβατων προτάσεων, δηλ. Y-P (υποκείμενο-ρήμα) και P-Y (ρήμα-υποκείμενο), απαντώνται στα Ρωσικά όπως και στα Ελληνικά:

(114) Сломалась моя машина.
 slomalas' moja mašina
 χαλώ-Past.Perf. μου αυτοκίνητο-Ον.
 'Χάλασε το αυτοκίνητό μου.'

(115) Моя машина сломалась.
 moja mašina slomalas'
 μου αυτοκίνητο-Ον. χαλώ-Past.Perf.
 'Το αυτοκίνητό μου χάλασε.'

Παρόλα αυτά, δεδομένης της πληροφοριακής οργάνωσης του μηνύματος στην πρόταση της Ρωσικής (βλ. ενότητα 4.5), η οποία δεν είναι όμοια με αυτή της Ελληνικής, οι σημασία/χρήση των σειρών Y-P και P-Y της Ρωσικής δεν ανταποκρίνονται στις αντίστοιχες ελληνικές σε όλες τις περιπτώσεις. Ένα χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα αναφέρεται στην Rodionova (2001) και αφορά τη χρήση της σειράς Y-P έναντι της σειράς P-Y σε απαντήσεις ερωτήσεων προτασιακής ή ευρείας εστίασης (ερωτήσεις του τύπου 'Τι έγινε;', 'Τι συνέβη;' κ.λπ.). Η Rodionova (2001) αναφέρει ότι σε τέτοιες περιπτώσεις η σειρά P-Y δεν είναι κατάλληλη ως απάντηση στη Ρωσική:¹¹

(116) Что случилось?
 čto slučilos'?
 'Τι έγινε;'

(117) Моя машина сломалась.
 moja mašina slomalas'
 μου αυτοκίνητο-Ον. χαλώ-Past.Perf.
 'Το αυτοκίνητό μου χάλασε.'

¹¹ Η ακαταλληλότητα δηλώνεται με το σημάδι # και δεν πρέπει να συγχέεται με την αντιγραμματικότητα, η οποία δηλώνεται με το σημάδι *. Στην πρώτη περίπτωση μια πρόταση μπορεί είναι ακατάλληλη δεδομένου του γλωσσικού περιγυρού αν και καθ' όλα γραμματική, ενώ στην δεύτερη περίπτωση η πρόταση είναι αντιγραμματική ανεξαρτήτως γλωσσικού περιγυρού.

- (118) #сломалась моя машина.
 #slomalas' moja mašina
 χαλώ-Past.Perf. μου αυτοκίνητο-Ον.
 'Χάλασε το αυτοκίνητό μου.'

Στα Ελληνικά από την άλλη, και οι δύο σειρές (P-Y και Y-P) είναι πιθανές σε τέτοιου είδους περιπτώσεις με την σειρά P-Y να είναι παρόλα αυτά προτιμώμενη (Georgiafentis 2004, Spygouroulos & Revithiadou 2007):

- (119) Τι έγινε; Χάλασε το αυτοκίνητο μου/Το αυτοκίνητο μου χάλασε.
 ti éjine? xálase to aftocínitó mu/to aftocínitó mu xálase

Παρά τη μικρότερη συχνότητα εμφάνισης της σειράς P-Y στην Ρωσική σε σχέση με την Ελληνική, υπάρχουν μια σειρά από δομές που χρησιμοποιούν τη σειρά P-Y πιο συχνά από ότι την σειρά Y-P. Αυτές αναφέρονται στον Wade (2002, 2011) ως περιπτώσεις όπου τα στοιχεία είναι τόσο άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους που όλη η πρόταση αποτελεί νέα πληροφορία (Wade 2002: 227, ελεύθερη μετάφραση δική μου). Διακρίνονται τέσσερις τέτοιες περιπτώσεις (Wade 2010): (α) προτάσεις που περιγράφουν καιρικές συνθήκες (120), (β) προτάσεις που το ρήμα τους δηλώνει ύπαρξη, μη-ύπαρξη, έναρξη, τέλος, κ.ο.κ. (121), (γ) προτάσεις που το ρήμα τους δηλώνει συμβάν, κατάσταση, διαδικασία (122) και (δ) προτάσεις που περιέχουν παράθεση ευθύ λόγου (123) (όλα τα παραδείγματα αντλούνται από τον Wade 2011: 477):

- (120) Идѣт дождь
 idjot dožd'
 πάω-Pres.3sg. βροχή-Ον.
 'Βρέχει (κυριολεκτικά: Η βροχή πηγαίνει).'

- (121) Наступила осень
 nastupila osen'
 πατάω.πόδι-Past.Perf. άνοιξη-Ον.
 'Ηρθε η άνοιξη (κυριολεκτικά: Πάτησε πόδι η άνοιξη).'

- (122) Зазвонил телефон
 zazvonil telefon
 χτυπάω-Past.Perf. τηλέφωνο-Ον.
 'Χτύπησε το τηλέφωνο.'

- (123) Кто такая? спросил он вполголоса.
 kto takaja? sprosil on vpolgolosa
 ποια τόσο-θηλ. λέω-Past.Perf. αυτός-Ον. χαμηλόφωνα
 'Ποια είναι; είπε χαμηλόφωνα.'

4.2.2. Μεταβατικές προτάσεις

Οι έξι πιθανοί συνδυασμοί των όρων μιας απλής μεταβατικής πρότασης είναι όλοι δυνατοί στη Ρωσική ομοίως με την Ελληνική¹² (βλ. Timberlake 2004, Kallestinova 2007 για τη Ρωσική και Holton et al. 1997 για την Ελληνική):

- (124) α. Борис навестил Ивана.
boris navestil ivana (Y-P-A)
Μπόρις-Ον. επισκέπτομαι-Past.Perf. Ιβάν-Αιτ.
- β. Борис Ивана навестил.
boris ivana navestil (Y-A-P)
- γ. Ивана навестил Борис.
ivana navestil boris (A-P-Y)
- δ. Ивана Борис навестил.
ivana boris navestil (A-Y-P)
- ε. Навестил Борис Ивана.
navestil boris ivana (P-Y-A)
- στ. Навестил Ивана Борис.
navestil ivana boris (P-A-Y)
'Ο Μπόρις επισκέφτηκε τον Ιβάν.'

Η πιο συχνή σειρά όρων στη Ρωσική, όπως και στην Ελληνική, είναι η σειρά Y-P-A (Timberlake 2004, Kallestinova 2007 και Wade 2011 μεταξύ άλλων για τη Ρωσική και Philipraki-Warburton 1985, Lascaratou 1989, 1994, Tsimpli 1990, μεταξύ άλλων για την Ελληνική). Αρκετά συχνή στη Ρωσική είναι και η σειρά A-P-Y (125), η οποία συναντάται στα Ελληνικά μόνο με εστιακό επιτονισμό του A (126) ή με κλιτικό (ανα)διπλασιασμό του A (127).¹³ Αντίστοιχο μαρκάρισμα με εστιακό επιτονισμό, αν και δυνατό, δεν είναι υποχρεωτικό στη Ρωσική (125):

- (125) Ивана навестил Борис.
ivana navestil boris (A-P-Y)
Ιβάν-Αιτ. επισκέπτομαι-Past.Perf. Μπόρις-Ον.
- (126) [ΤΗ ΜΑΡΙΑ] είδε ο Γιάννης. (A-P-Y)
[ti maría]_{ANTIO.ΕΣΤ.} ίδε ο γ'jánis
- (127) Τη Μαρία την είδε ο Γιάννης. (A-P-Y)
ti maría tin ίδε ο γ'jánis

¹² Οι σειρές Y-A-P, A-P-Y και A-Y-P είναι επιτρεπτές στην Ελληνική μόνο με διπλασιασμό του A από κλιτικό (προκειμένου για περιπτώσεις με ουδέτερο επιτονισμό).

¹³ Εξάιρεση αποτελεί η χρησιμοποίηση της σειράς A-P-Y με ουδέτερο επιτονισμό στο πλαίσιο αφήγησης ή εκφοράς ειδήσεων:

- i. Την γενική γραμματέα του ΚΚΕ επισκέφτηκε ο πρωθυπουργός.
- ii. Το κύπελλο ποδοσφαίρου κατέκτησε ο ΠΑΟΚ.

Η σειρά P-Y-A, η οποία έχει θεωρηθεί από διάφορους μελετητές η βασική σειρά των Ελληνικών (βλ. π.χ. Philipiraki-Warburton 1985, Tsimpli 1990), είναι μεν δυνατή στη Ρωσική αλλά δε χρησιμοποιείται ως απάντηση σε ερωτήσεις προτασιακής ή ευρείας εστίασης και είναι γενικότερα αρκετά μαρκαρισμένη έως πολύ σπάνια (Laenzlinger 2010 και Kallestinova 2007: 51). Αντιθέτως στην Ελληνική η συγκεκριμένη σειρά είναι αρκετά συνήθης γενικότερα, και πολύ συνήθης ως απάντηση σε ερωτήσεις προτασιακής ή ευρείας εστίασης ειδικότερα:

(128) Τι έγινε; Χτύπησε η Μαρία τον Γιώργο.
ti έγινε χτίpise i maría ton γjόργo

(129) Что случилось? #навестил Борис Ивана.
čto slučilos’? #navestil boris ivana
‘Τι έγινε; Επισκέφτηκε ο Μπόρις τον Ιβάν.’

Γενικότερα οι σειρές που έχουν το P ως πρώτο όρο στη Ρωσική δεν είναι πολύ συνηθισμένες (ιδίως στην καθομιλούμενη) και είναι χαρακτηριζόμενες ως μη-προτιμώμενες από την Kallestinova (2007), αν και πιθανές. Ο Timberlake (2004) ονομάζει τις δύο σειρές (P-Y-A και P-A-Y) *καταστασιακές* λέγοντας συγκεκριμένα ότι *εδραιώνουν την ύπαρξη μιας κατάστασης, μια μορφή του κόσμου που περιλαμβάνει κάποιες συγκεκριμένες οντότητες* (Timberlake 2004: 454, μετάφραση δική μου). Επίσης ο ίδιος αναφέρει ότι οι δύο σειρές είναι πιο συχνές όταν χρησιμοποιείται προσωπική αντωνυμία ως ένας από τους όρους της πρότασης:

(130) Навестил меня Борис.
navestil menja boris (P-A-Y)
επισκέπτομαι-Past.Perf. εγώ-Αιτ. Μπόρις-Ον.
‘Ο Μπόρις επισκέφτηκε εμένα.’

Η σειρά Y-A-P είναι αρκετά συνήθης στη Ρωσική (ιδίως όταν ένας από τους δύο όρους ή και οι δύο είναι προσωπικές αντωνυμίες, Timberlake 2004: 452). Στην Ελληνική η ίδια σειρά είναι δυνατή μόνο με εστιακό επιτονισμό του A (132) ή με κλιτικό (ανα)διπλασιασμό του A (133), και δεν είναι ιδιαίτερα συχνή:

(131) *Ο Γιώργος τη Μαρία χτύπησε.
o γjόργos ti maría χτίpise

(132) Ο Γιώργος ΤΗ ΜΑΡΙΑ χτύπησε.
o γjόργos [ti maría]_{ANTIΘ.ΕΣΤ.} χτίpise

(133) Ο Γιώργος τη Μαρία τη χτύπησε.
o γjόργos ti maría ti χτίpise

Η σειρά A-Y-P στην Ελληνική συναντάται ομοίως με τη σειρά Y-A-P μόνο με εστιακό επιτονισμό του A ή κλιτικό (ανα)διπλασιασμό του A, κάτι το οποίο δεν είναι απαραίτητο στη Ρωσική:

(134) ΤΗ ΜΑΡΙΑ ο Γιώργος χτύπησε.
[ti maría]_{ΑΝΤΙΘ.ΕΣΤ.} ο γιόργος χτίρισε

(135) Τη Μαρία ο Γιώργος τη χτύπησε.
ti maría ο γιόργος ti χτίρισε

Φαίνεται, επομένως, ότι η Ρωσική έχει μεγαλύτερη ελευθερία όσον αφορά τη σειρά των όρων της πρότασης με ουδέτερο επιτονισμό από την Ελληνική, μιας και στην τελευταία μόνο οι σειρές Y-P-A, P-Y-A και P-A-Y μπορούν να εμφανιστούν με ουδέτερο επιτονισμό (οι σειρές στις οποίες το A εμφανίζεται στα αριστερά του P χρειάζονται εστίαση αντικειμένου ή κλιτικό (ανα)διπλασιασμό, βλ. υποσημείωση (12) και παραδείγματα (126-127), (132-133), (134-135)) ενώ στη Ρωσική όλες οι σειρές μπορούν να αρθρωθούν με ουδέτερο επιτονισμό δεδομένης της παρουσίας κατάλληλου πληροφοριακού/επικοινωνιακού περιβάλλοντος.

Η ακριβής αντιστοιχία των δομών με κλιτικό διπλασιασμό της Ελληνικής στη Ρωσική είναι κάτι που δεν έχει ακόμα πλήρως εξεταστεί. Παρόλα αυτά κάποιες συγκεκριμένες ενδεικτικές κατευθύνσεις μπορούν να βρεθούν στο κεφάλαιο για τις προσωπικές αντωνυμίες (υπό επεξεργασία, βλ. ΕΠ 5.2.4).

4.2.3. Διμετάβατες προτάσεις

Πριν εξετάσουμε τη σειρά των όρων της πρότασης της Ρωσικής στις διμετάβατες προτάσεις, δηλ. στις προτάσεις με δύο αντικείμενα, πρέπει πρώτα να αναφέρουμε μια βασική διαφορά όσον αφορά τον τρόπο πραγμάτωσης του έμμεσου αντικειμένου στις δύο γλώσσες. Η Ελληνική χρησιμοποιεί δύο εναλλακτικούς τρόπους δήλωσης του έμμεσου αντικειμένου, τη γενική πτώση ή τη χρήση εμπρόθετου με την πρόθεση *σε* και αιτιατική:

(136) Η Όλγα έστειλε της μητέρας της ένα γράμμα. (χρήση γενικής πτώσης)
i ólga éstile tis mitéras tis éna gráma

(137) Η Όλγα έστειλε στη μητέρα της ένα γράμμα. (χρήση εμπροθέτου προσδιορισμού)
i ólga éstile sti mitéra tis éna gráma

Στη Ρωσική μια τέτοια εναλλαγή δεν είναι δυνατή, καθώς το έμμεσο αντικείμενο δηλώνεται πάντα με τη χρήση της δοτικής πτώσης:¹⁴

¹⁴ Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι η Ρωσική δεν εμφανίζει δίπλωτα ρήματα με δύο αιτιατικές όπως η Ελληνική (ρήματα όπως τα *κερνάω*, *διδάσκω*, κ.ο.κ.), ή με κάποιο άλλο συνδυασμό πτώσεων πέραν του συνδυασμού δοτικής για το έμμεσο και αιτιατικής για το άμεσο αντικείμενο.

(138) Ольга послала маме письмо.

Ol'ga	poslala	mame	pis'mo
Όλγα-Ον.	στέλνω-Past.Perf.	μητέρα-Δοτ.	γράμμα-Αιτ.

‘Η Όλγα έστειλε στη/της μητέρα(ς) της ένα γράμμα.’

(139) *Ольга послала к маме письмо.

*ol'ga	poslala	k	mame	pis'mo
Όλγα-Ον.	στέλνω-Past.Perf.	προθ-Κιν .	μητέρα-Δοτ.	γράμμα-Αιτ.

‘Η Όλγα έστειλε στη/της μητέρα(ς) της ένα γράμμα.’

Οι πιο συνήθεις σειρές σε περιπτώσεις διμετάβατων δομών στη Ρωσική, όπως και στην Ελληνική, είναι οι σειρές Y-P-EA-AA και Y-P-AA-EA:

(140) Ольга послала маме письмо.

Ol'ga	poslala	mame	pis'mo
Όλγα-Ον.	στέλνω-Past.Perf.	μητέρα-Δοτ.	γράμμα-Αιτ.

‘Η Όλγα έστειλε στη/της μητέρα(ς) της ένα γράμμα.’

(141) Ольга послала письмо маме.

Ol'ga	poslala	pis'mo	mame
Όλγα-Ον.	στέλνω-Past.Perf.	γράμμα-Αιτ.	μητέρα-Δοτ.

‘Η Όλγα έστειλε στη/της μητέρα(ς) της ένα γράμμα.’

Όπως έχουμε αναφέρει παραπάνω, οι διαφορετικοί κανόνες θεματοποίησης/εστίασης της Ρωσικής όπως και η έλλειψη αδυνάτων τύπων προσωπικών αντωνυμιών στη Ρωσική δεν μπορούν να εγγηθούν πλήρη αντιστοιχία των σειρών της πρότασης ανάμεσα σε όμοιες σειρές των δύο γλωσσών. Η ακριβής διερεύνηση της αντιστοιχίας μεταξύ όλων των σειρών των όρων της πρότασης διμετάβατων προτάσεων ανάμεσα στη Ρωσική και Ελληνική δεν θα επιχειρηθεί στην παρούσα μελέτη, λόγω της πολυπλοκότητας του εγχειρήματος μα κυρίως λόγω του γεγονότος ότι ο ακριβής αριθμός των σειρών των όρων διμετάβατων προτάσεων δεν είναι ακόμα γνωστός στη βιβλιογραφία. Με λίγα λόγια, δεν έχει διευκρινιστεί ακόμα για καμία από τις δύο γλώσσες πόσους από τους 24 πιθανούς συνδυασμούς διμετάβατων προτάσεων συναντούμε είτε στη Ρωσική είτε στην Ελληνική (πόσο μάλλον το πού και πόσο συχνά χρησιμοποιούνται). Με βάση αυτή την παραδοχή, σε ό,τι ακολουθεί θα αρκεστούμε στην παρουσίαση των πιο σημαντικών διαφορών στις ήδη γνωστές σειρές των όρων διμετάβατων προτάσεων στη Ρωσική και Ελληνική. Η πρώτη διαφορά τέτοιου είδους, ακριβώς όπως και στην περίπτωση των αμετάβατων και μεταβατικών προτάσεων, έγκειται στο ότι η σειρά P-Y-EA-AA εκτός του ότι είναι πολύ σπάνια στη Ρωσική, δεν χρησιμοποιείται ως απάντηση σε ερωτήσεις προτασιακής ή ευρείας εστίασης όπως συμβαίνει στα Ελληνικά, πιθανότατα λόγω του γεγονότος ότι γενικότερα η σειρά P-Y δεν χρησιμοποιείται στο επικοινωνιακό αυτό περιβάλλον στη Ρωσική (πρβ. και το παράδειγμα (129)).

(142) Τι έγινε; Έδωσε ο Γιώργος της Μαρίας μια ανθοδέσμη. (P-Y-EA-AA)

ti éghine éðose o γιόργος tis marías mja anθοδέσμη

Η Kallestinova (2007: 90) αναφέρει ότι οι σειρές διμετάβατων προτάσεων στις οποίες το ρήμα είναι ο πρώτος όρος της πρότασης είναι εξαιρετικά σπάνιες, αν και δυνατές. Μια ακόμη ενδιαφέρουσα διαφορά ανάμεσα στις δύο γλώσσες αφορά τη σειρά Y-EA-P-AA, η οποία ενώ στη Ρωσική σε περιβάλλον εστίασης του AA είναι αρκετά συχνή, στη Νέα Ελληνική δεν προτιμάται με το EA σε γενική πτώση (πιθανότατα λόγω ομοηχίας με τις αντίστοιχες δομές γενικής κτητικής ή και λόγω της σειράς EA-P, η οποία είναι αποδεκτή μόνο με εστίαση του EA ή με κλιτικό (ανα)διπλασιασμό, βλ. παραπάνω αλλά και (146)):

- (143) Коля Маше послал письмо.
 kolja maše poslal piś'mo
 Κόλια-Ον. Μάσα-Δοτ. στέλνω-Past.Perf. γράμμα-Αιτ.
 'Ο Κόλια έστειλε ένα γράμμα στη Μάσα.'

- (144) *Ο Γιάννης της Μαρίας έστειλε ένα γράμμα.
 o γjánis tis marías éstile éna gráma

Παρόλα αυτά η ίδια σειρά όπου το EA δηλώνεται με εμπρόθετο ή κλιτικό διπλασιασμό είναι δυνατή (πρβ. (134-135)):

- (145) Ο Γιάννης στη Μαρία έστειλε ένα γράμμα. (Y-EA_{εμπρ.}-P-AA)
 o γjánis sti maría éstile éna gráma
- (146) Ο Γιάννης της Μαρίας της έστειλε ένα γράμμα. (Y-EA_{δουλ.}-P-AA)
 o γjánis tis marías tis éstile éna gráma

Γενικότερα, οι σειρές όρων όπου ένα EA σε γενική εμφανίζεται πριν από το ρήμα δεν είναι αποδεκτές στην Ελληνική. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις χρησιμοποιείται το EA είτε με μορφή εμπρόθετου είτε με την παρουσία κλιτικού διπλασιασμού. Επιπλέον παραδείγματα αυτού του φαινομένου παρατηρούνται στις σειρές EA-AA-P-Y και EA-P-AA-Y. Και οι δύο αυτές σειρές είναι αρκετά συχνές στη Ρωσική ιδίως σε περιβάλλοντα εστίασης του Y. Παρόλα αυτά στην Ελληνική είναι δυνατές μόνο με εμπρόθετο EA ή με κλιτικό διπλασιασμό του EA:

- (147) Маше письмо послал Коля.
 maše piś'mo poslal kolja
 Μάσα-Δοτ. γράμμα-Αιτ. στέλνω-Past.Perf. Κόλια-Ον.
 'Στη Μάσα έστειλε ένα γράμμα ο Κόλια.'
- (148) *Της Μαρίας ένα γράμμα έστειλε ο Γιώργος. (EA-AA-P-Y)
 tis marías éna gráma éstile o γjórgos
- (149) Στη Μαρία ένα γράμμα έστειλε ο Γιώργος. (EA_{εμπρ.}-AA-P-Y)
 sti maría éna gráma éstile o γjórgos
- (150) Της Μαρίας ένα γράμμα της έστειλε ο Γιώργος. (EA_{δουλ.}-AA-P-Y)

- (151) Маше послал письмо Коля.
 maše poslal pis'mo kolja
 Μάσα-Δοτ. στέλνω-Past.Perf. γράμμα-Αιτ. Κόλια-Ον.
- (152) *Της Μαρίας έστειλε ένα γράμμα ο Γιώργος. (EA-P-AA-Y)
 tis marías éstile éna gráma o γjórgos
- (153) Της Μαρίας της έστειλε ένα γράμμα ο Γιώργος. (EA_{δουλ.}-P-AA-Y)
 tis marías tis éstile éna gráma tis o γjórgos
- (154) Στη Μαρία έστειλε ένα γράμμα ο Γιώργος. (EA_{εμπρ.}-P-AA-Y)
 sti maría éstile éna gráma o γjórgos

Η σειρά AA-EA-P-Y, που είναι επίσης αρκετά συχνή στη Ρωσική, είναι μη αποδεκτή με οποιαδήποτε μορφή πραγμάτωσης του EA στην Ελληνική. Εξάιρεση αποτελεί η δομή με εμπρόθετο EA και διπλασιασμό του AA:

- (155) Письмо Маше послал Коля.
 Pis'mo maše poslal kolja
 γράμμα-Αιτ. Μάσα-Δοτ. στέλνω-Past.Perf. Κόλια-Ον.
 'Ένα γράμμα έστειλε στη Μάσα ο Κόλια.'
- (156) *Το βιβλίο στη Μαρία έδωσε ο Γιώργος. (AA-EA_{εμπρ.}-P-Y)
 to vivlío sti maría édose o γjórgos
- (157) *Το βίβλιο της Μαρίας έδωσε ο Γιώργος. (AA-EA_{γεν.}-P-Y)
 to vivlío tis marías édose o γjórgos
- (158) *Το βιβλίο της Μαρίας της έδωσε ο Γιώργος. (AA-EA_{δουλ.}-P-Y)
 to vivlío tis marías tis édose o γjórgos
- (159) Το βιβλίο στη Μαρία το έδωσε ο Γιώργος. (AA-EA_{εμπρ.-δουλ.}-P-Y)
 to vivlío sti maría to édose o γjórgos

Τέλος η σειρά AA-P-EA-Y που είναι και αυτή εξίσου συχνή με την σειρά EA-P-AA-Y στη Ρωσική, στην Ελληνική είναι δυνατή μόνο με εστιακό επιτονισμό ή κλιτικό (ανα)διπλασιασμό του AA:

- (160) Письмо послал Маше Коля.
 Pis'mo poslal maše kolja
 γράμμα-Αιτ. στέλνω-Past.Perf. Μάσα-Δοτ. Κόλια-Ον.
 'Ο Κόλια έστειλε ένα γράμμα στη Μάσα.'
- (161) ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ έστειλε της Μαρίας ο Γιάννης.
 [to gráma]_{ΑΝΤΙΘ.ΕΣΤ.} éstile tis marías o γjánis

- (162) Το γράμμα το έστειλε της Μαρίας ο Γιάννης.
to gráma to éstile tis marías o yjánis

Φυσικά θυμίζουμε ξανά ότι οι αντιστοιχίες των σειρών στις δύο γλώσσες δεν είναι απόλυτες και οι παραπάνω δομές ή οι εναλλακτικές δομές με την ίδια σειρά στην Ελληνική (π.χ. οι δομές με κλιτικό διπλασιασμό και οι δομές χωρίς τον τελευταίο), πιθανότατα να χρησιμοποιούνται σε διαφορετικά γλωσσικά περιβάλλοντα στην κάθε γλώσσα. Για παράδειγμα, η σειρά AA-P-EA-Y στη Ρωσική είναι πολύ συνήθης σε περιπτώσεις εστίασης του Y, ενώ στην Ελληνική, χρησιμοποιείται μόνο σε περιβάλλοντα εστίασης ή κλιτικού (ανα)διπλασιασμού του AA. Με άλλα λόγια, πρέπει να γίνει σαφές ότι η ύπαρξη όμοιων δομών σε τυπικό επίπεδο δεν καθιστά αυτές τις δομές ισοδύναμες όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται πληροφοριακά/επικοινωνιακά από τις δύο γλώσσες.

4.2.4. Παράλειψη του υποκειμένου

Το ερώτημα αν η Ρωσική είναι γλώσσα παράλειψης υποκειμένου ή όχι είναι δύσκολο να απαντηθεί, μιας και η συμπεριφορά της Ρωσικής παρουσιάζει στοιχεία και από τους δύο τύπους γλωσσών, δηλ. γλωσσών με και χωρίς παράλειψη του υποκειμένου. Στη σχετική βιβλιογραφία έχουν εκφραστεί τρεις κυρίως απόψεις: α) ότι η Ρωσική δεν είναι γλώσσα παράλειψης υποκειμένου (Franks 1995, Timberlake 2004) β) ότι η Ρωσική είναι γλώσσα παράλειψης του υποκειμένου (π.χ. Benedicto 1993) και γ) ότι η Ρωσική είναι γλώσσα μερικής παράλειψης του υποκειμένου (π.χ. McShane 2009). Σε ότι αφορά το περιγραφικό επίπεδο, σε γενικές γραμμές η Ρωσική, αντιθέτως με την Ελληνική (163), δεν επιτρέπει την παράλειψη του υποκειμένου (164):

- (163) Είδε τον Γιώργο.
íde ton yjóggo

- (164) *навестил Ивана
*navestil Ivana
επισκέπτομαι-Past.Perf. Ιβάν-Αιτ.
‘Επισκέφτηκε τον Ιβάν.’

Παρόλα αυτά, υπάρχουν κάποιες συγκεκριμένες περιπτώσεις στις οποίες η παράλειψη του υποκειμένου είναι δυνατή. Η πρώτη από αυτές αφορά περιπτώσεις προτάσεων με μη-παρελθοντικά ρήματα και υποκείμενο αντωνυμία α’ η β’ προσώπου. Το παράδειγμα (165) από τον Cubberley (2002: 188) είναι ενδεικτικό:

- (165) (Я) знаю что он прав.
(ja) znaju čto on prav
εγώ-On. ξέρω-Pres.1sg. ότι αυτός-On. σωστός
‘Ξέρω ότι έχει δίκιο.’

Τα παρελθοντικά ρήματα δεν έχουν αυτήν τη δυνατότητα μιας και η συμφωνία προσώπου δε δηλώνεται στο ρήμα. Σε αυτές τις περιπτώσεις η παράλειψη υποκειμένου δεν είναι

δυνατή εκτός αν το υποκείμενο διαφαίνεται ξεκάθαρα από το γλωσσικό περιβάλλον, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του παραδείγματος (166):

(166) Ты об этом знал? Знал.

ty	ob	etom	znał?	Znał
εσύ-Ον.	2εν.	σχετικά-με-αυτό	γνωρίζω-Past.	γνωρίζω-Past.
'Εσύ ήξερες για αυτό; 'Ηξερα.'				

(Cubberley 2002: 188)

Παράλειψη υποκειμένου συναντάται πάντα με απρόσωπες δομές στη Ρωσική, συγκεκριμένα προτάσεις που περιγράφουν καιρικές συνθήκες (167), καθώς και στη λεγόμενη δομή του γενικευμένου υποκειμένου (168, 169), η οποία εκφράζεται είτε με τριτοπρόσωπο ενικό αυτοπαθητικό ή με τριτοπρόσωπο πληθυντικό μη-αυτοπαθητικό ρήμα (Cubberley 2002: 189, Perlmutter 2007):

(167) холодно.

holodno
κρύο
'Έχει κρύο.'

(168) Здесь хорошо работается.

Zdes' xorosoo rabotaetsja
εδώ καλά δουλεύω-Pres.Refl.3sg.
'Δουλεύεις εύκολα εδώ/Κάποιος δουλεύει εύκολα εδώ.'

(169) Говорят что...

gonorjat čto...
λέω-Pres.3pl ότι
'Λένε ότι...'

Τέλος, η παράλειψη υποκειμένου είναι δυνατή και σε δομές με ρήματα προστακτικής έγκλισης:

(170) Зайдите через три дня.

zajdite	čerez	tri	dnja.
έρχομαι-Perf.Imp.	σε	τρία-Αιτ	μέρες-Αιτ
'Έλα πίσω σε τρεις μέρες.'			

(Timberlake 2004: 374)

4.3. Παρεμφατικότητα και έλεγχος (Γιώργος Κοτζόγλου)

Παρεμφατικότητα ονομάζεται η ικανότητα των ρηματικών τύπων μιας γλώσσας να δέχονται μορφολογία χρόνου ή/και συμφωνίας. Έτσι, παρεμφατικοί τύποι ενός ρήματος ή ενός ρηματικού παρεπομένου ονομάζονται εκείνοι οι οποίοι σχηματίζουν διαφορετικούς

κλιτικούς τύπους ανάλογα με το πρόσωπο στο οποίο βρίσκεται το υποκείμενο με το οποίο συμφωνούν ή/και διαφορετικούς κλιτικούς τύπους ανάλογα με τον χρόνο στον οποίο τοποθετείται η πράξη που περιγράφουν, ενώ απαρεμφατικοί είναι οι τύποι που δεν εμφανίζουν τέτοιου είδους μορφολογική δήλωση. Το κατά πόσον το αποφασιστικό χαρακτηριστικό για τη διάκριση παρεμφατικότητας/απαρεμφατικότητας είναι η συμφωνία υποκειμένου (George & Kornfilt 1981), η ορατή μορφολογία χρόνου (Chomsky 1973) ή τίποτε από τα δύο (Dalmi 2005) είναι ένα ζήτημα που παραμένει ανοιχτό στη βιβλιογραφία (βλ. Davies & Dubinsky 2004 για μια συνολική εξέταση του ζητήματος). Ωστόσο, η ακριβής ερμηνεία του φαινομένου της (α)παρεμφατικότητας δεν επηρεάζει τη μελέτη μας, καθώς είναι αρκετά ξεκάθαρο στη βιβλιογραφία ότι η μεν Ρωσική διαθέτει απαρέμφατο, ενώ το μορφολογικό σύστημα της Ελληνικής δε διαθέτει απαρέμφατο (αν και διαθέτει τον μη παρεμφατικό τύπο του γερονδίου).

Σε στενή συνάρτηση με το χαρακτηριστικό της παρεμφατικότητας βρίσκεται και το ζήτημα της αναγνώρισης του φαινομένου του ελέγχου (control) στις διάφορες γλώσσες του κόσμου. Έτσι, όπως παρατηρήθηκε σχετικά νωρίς στη μελέτη των γλωσσών (βλ. Rosenbaum 1970, Chomsky & Lasnik 1977), η χρήση απαρεμφάτου σε δευτερεύουσες με κενά υποκείμενα σηματοδοτεί έλεγχο της ερμηνείας/αναγκαστικά κοινή του υποκειμένου της εξαρτημένης πρότασης με κάποιο όρισμα της κύριας πρότασης (δηλαδή υποχρεωτική ταυτοπροσωπία – έλεγχο):

- (171) John wants to go to school.
 Τζον θέλω-Pres.3sg. 'μόριο' πηγαίνω-Inf. στο σχολείο
 'Ο Τζον θέλει να πάει στο σχολείο.'
 Δηλ.: Ο Τζον θέλει να πάει ο ίδιος στο σχολείο.
 Όχι: Ο Τζον θέλει να πάει κάποιος άλλος στο σχολείο.

Αντίθετα, η χρήση παρεμφατικών ρηματικών τύπων σε εξαρτημένες προτάσεις με μη ορατά υποκείμενα κατά κανόνα δηλώνει τη μη ύπαρξη υποχρεωτικής ταυτοπροσωπίας:

- (172) Ο Πέτρος θέλει να πάει στο σχολείο.
 ο rétros théli na rái sto skolío
 Δηλ.: Ο Πέτρος θέλει να πάει ο ίδιος στο σχολείο.
 Αλλά και: Ο Πέτρος θέλει να πάει κάποιος άλλος στο σχολείο. (πιθανή ερμηνεία αν υπάρχει το κατάλληλο περιεχόμενο)

Στις υποενότητες που ακολουθούν θα εξετάσουμε το ζήτημα της ύπαρξης ή μη ύπαρξης φαινομένων ελέγχου στην Ελληνική και τη Ρωσική σε συνάρτηση με την παρεμφατικότητα ή την απαρεμφατικότητα των ρηματικών τύπων των γλωσσών αυτών. Στην ενότητα 4.3.3. θα συζητήσουμε πιθανά προβλήματα και διαφορές των συστημάτων των δύο αυτών γλωσσών ως προς την παρεμφατικότητα και το φαινόμενο του ελέγχου.

4.3.1. Παρεμφατικότητα και έλεγχος στη Ρωσική

Η ύπαρξη απαρεμφάτου καθιστά εφικτή την εμφάνιση δομών ελέγχου/υποχρεωτικής ταυτοπροσωπίας στη Ρωσική. Έτσι, στο παράδειγμα (173), το ελλείπον υποκείμενο του

συστήματος της Ελληνικής. Πριν από αυτό, όμως, ας σημειώσουμε δύο ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά ορισμένων περιφερειακών μη παρεμφατικών δομών της Ρωσικής.

(A) Η Ρωσική παρουσιάζει απαρέμφατα σε ανεξάρτητες προτάσεις:

(176) Курить запрещено
 kuri-t' zaprēščen-o
 καπνίζω-Inf. απαγορεύω.Past.Pass-N.Sing.
 'Απαγορεύεται το κάπνισμα.'

(Cubberley 2002: 190)

Μάλιστα, στις δομές αυτές επιτρέπεται η εμφάνιση υποκειμένου του απαρεμφάτου, σε δοτική πτώση:

(177) Что мне принести?
 čto mne prinesti?
 τι εγώ-Δοτ. φέρνω-Inf.
 'Τι πρέπει να φέρω;'

Όπως παρατηρεί ο Timberlake (2004: 363), δομές όπως η (177), γνωστές και ως δομές Δοτικής-με-απαρέμφατο (Dative-with-infinitive) ή δομές ελεύθερου απαρεμφάτου (Free infinitive), έχουν τροπική ερμηνεία («πρέπει να») (βλ. επίσης Nikolaeva 2003, Perlmutter 2007) και αποτελούν απομεινάρια παλαιότερων αντίστοιχων δομών της Ρωσικής οι οποίες διέθεταν ορατό τροπικό ρημα.

Παραλλαγή τέτοιων δομών αποτελεί και η αοριστολογική δομή ανεξάρτητου απαρεμφάτου. Πρόκειται για τη δομή την οποία ο Perlmutter (2007) ονομάζει δομή του μη καθορισμένου έμψυχου υποκειμένου (Unspecified Human Subject Construction). Η δομή αυτή χαρακτηρίζεται από την παρουσία ενός απαρεμφάτου χωρίς ορατό υποκείμενο στην κύρια πρόταση.

(178) Что делать?
 čto delat'?
 τι κάνω-Inf.
 'Τι να κάνει κανείς;'

Και πάλι, η ερμηνεία του ρήματος είναι τροπική, αλλά στην περίπτωση αυτή το ελλείπον υποκείμενο ερμηνεύεται ως αοριστολογικό/γενικευτικό.

(B) Ένα επίσης αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό της Ρωσικής είναι ότι παρουσιάζει *δευτερεύοντα κατηγορήματα* (*secondary predicates*) η πτώση των οποίων εν πολλοίς εξαρτάται από το ποιο στοιχείο της ανεξάρτητης πρότασης τα ελέγχει και καθορίζει την αναφορά του. Όπως παρατηρούν οι Comrie (1974), οι Neidle (1982) και Franks & Hornstein (1992), τα δευτερεύοντα κατηγορήματα στη Ρωσική είτε συμφωνούν σε πτώση με την ΟΦ στην οποία αναφέρονται είτε φέρουν οργανική πτώση:

- (179) Иван вернулся угрюмый / угрюмым.
 ivan vernulsja ugrjumyj / ugrjumym
 Ιβάν επιστρέφω-Past. μουτρωμένος-Ον. μουτρωμένος-Οργ.
 ‘Ο Ιβάν επέστρεψε μουτρωμένος.’
 (Neidle 1982: 392)

- (180) Володя ест яблоки немые / немыеми.
 volodja jest jabloki nemyte/nemytymi
 Βολόντια τρώω-Pres.3sg μήλα-Αιτ. άπλυτα-Αιτ./άπλυτα-Οργ.
 ‘Ο Βολόντια τρώει τα μήλα άπλυτα.’

Το παράδοξο είναι ότι αν το δευτερεύον κατηγορημα βρίσκεται μέσα σε μια εξαρτημένη απαρεμφατική πρόταση και προσδιορίζει το ελλείπον υποκείμενο της δομής αυτής, τότε για τις μεν περιπτώσεις ελέγχου από το υποκείμενο της κύριας διατηρείται η δυνατότητα διπλού πτωτικού χαρακτηρισμού (181), για τις δε περιπτώσεις ελέγχου από το αντικείμενο της κύριας πρότασης επιβάλλεται η χρήση της οργανικής, ενώ αποκλείεται η χρήση της αιτιατικής (182).

- (181) Иван не хочет идти на праздник грустный / грустным.
 ivan ne xočet [PRO idti na prazdnik
 Ιβάν αρν. θέλει πάω-Inf. στο πάρτι
 grustn-yj / grustn-ym]
 λυπημένος-Ον./ λυπημένος-Οργ.
 ‘Ο Ιβάν δεν θέλει να πάει λυπημένος στο πάρτι.’

- (182) Маша попросила Ивана не приходиться на праздник грустным / *грустного
 maša porrosila ivana [PRO ne prichodit’ na
 Μάσα ζήτησε Ιβάν-Αιτ. αρν. έρχομαι-Inf. στο
 prazdnik grustn-ym / *grustn-ogo]
 πάρτι λυπημένος-Οργ./ λυπημένος-Αιτ.
 ‘Η Μάσα ζήτησε από τον Ιβάν να μην έρθει στο πάρτι λυπημένος.’
 (Grebnyova 2004)

Καθώς η ερμηνεία του φαινομένου αυτού ξεφεύγει από το στενό πλαίσιο της μελέτης της παρεμφατικότητας και του ελέγχου στη Ρωσική λόγω της εμπλοκής των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των δευτερεύοντων κατηγορημάτων αλλά και της Θεωρίας της Πτώσης, δεν θα το εξετάσουμε παραιτέρω στο σημείο αυτό. Θα επανέλθουμε στην υποενότητα 4.7.1 (Δομές κατηγορήσης στη Ρωσική) και στην υποενότητα 4.8.1. (Συμφωνία στη Ρωσική).

4.3.2. Παρεμφατικότητα και έλεγχος στην Ελληνική

Η συμπεριφορά των εξαρτημένων προτάσεων της Ελληνικής ως προς το κατά πόσον εμφανίζουν ή όχι έλεγχο καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τον χρονικό και τον οψιακό χαρακτήρα της υποτακτικής, ο οποίος καθορίζεται διαφορετικά ανάλογα με το είδος των προτάσεων (Ρούσσου 2006, Σργγορούλος 2007, Σπυρόπουλος 2009).

Ο Σπυρόπουλος (2009) παρατηρεί ότι παρουσιάζεται μια διαβάθμιση τριών επιπέδων ως προς τη χρονική δήλωση των συμπληρωματικών. Η Ελληνική διαθέτει:

(A) «Συμπληρωματικές με ελεύθερη χρονική αναφορά. Διαθέτουν χρονική αναφορά σε παρελθόν, παρόν και μέλλον σε σχέση με τη χρονική αναφορά της κύριας και ως εκ τούτου μπορούν να εκφέρονται τόσο από παρελθοντικούς όσο και μη παρελθοντικούς τύπους. Τέτοιες είναι οι ειδικές ότι-προτάσεις, οι γεγονοτικές που-προτάσεις μετά από ρήματα ψυχικού πάθους και μερικές να-προτάσεις (μετά από τα ρήματα ελπίζω, θέλω, πιστεύω, περιμένω, κλπ).» (Σπυρόπουλος 2009)

Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι ακόμα και ορισμένες προτάσεις που εκφέρονται με υποτακτική είναι δυνατόν να μην εμφανίζουν περιορισμούς στη δήλωση του χρόνου. Θα συμπληρώναμε, μάλιστα, ότι στις περιπτώσεις αυτές δεν υφίσταται ούτε οψιακός περιορισμός στο ρήμα που εκφέρεται με υποτακτική:

(183)	Ελπίζω να πας στο σχολείο.
elrízo na pas sto skolío	[-παρελθ., +συνοπτ.]
(184)	Ελπίζω να πηγαίνεις στο σχολείο.
elrízo na pighénis sto skolío	[-παρελθ., -συνοπτ.]
(185)	Ελπίζω να πήγες στο σχολείο.
elrízo na ríges sto skolío	[+παρελθ., +συνοπτ.]
(186)	Ελπίζω να πήγαινες στο σχολείο.
elrízo na rígenes sto skolío	[+παρελθ., -συνοπτ.]

(B) «Συμπληρωματικές προτάσεις με καθορισμένη χρονική αναφορά. Διαθέτουν χρονική αναφορά είτε σύγχρονη είτε μελλοντική ως προς τη χρονική αναφορά της κύριας. Ως εκ τούτου δεν μπορούν να εκφέρονται με παρελθοντικούς ρηματικούς τύπους.» (Σπυρόπουλος 2009)

Παρατηρούμε ότι στις συμπληρωματικές αυτής της κατηγορίας υφίσταται μεν ο χρονικός περιορισμός τον οποίο παρατηρεί ο Σπυρόπουλος (2009), αλλά όχι οψιακός περιορισμός. Με άλλα λόγια, οι συμπληρωματικές προτάσεις με καθορισμένη χρονική αναφορά είναι δυνατόν να φέρουν κλιτικό μόρφημα είτε συνοπτικής είτε μη συνοπτικής όψης:

(187)	Προσπαθείς να πας στο σχολείο.
prospraθís na pas sto skolío	[-παρελθ., +συνοπτ.]
(188)	Προσπαθείς να πηγαίνεις στο σχολείο.
prospraθís na pighénis sto skolío	[-παρελθ., -συνοπτ.]
(189)	* Προσπαθείς να πήγες στο σχολείο.
prospraθís na ríges sto skolío	[+παρελθ., +συνοπτ.]

- (190) * Προσπαθείς να πήγαινες στο σχολείο. [+παρελθ., -συνοπτ.]
prospaθís na ríγenes sto xholío

(Γ) «Συμπληρωματικές προτάσεις χωρίς χρονική αναφορά. Δηλώνουν ένα ενιαίο γεγονός με την κύρια. Εκφέρονται με ρηματικούς τύπους που δε διαφοροποιούνται ούτε ως προς το χρόνο ούτε ως προς την όψη. Δεν επιδέχονται επίσης χρονικού προσδιορισμού. Τέτοιες είναι οι βουλητικές να-προτάσεις μετά από ρήματα γνωστικής ή μαθησιακής ικανότητας, αισθήσεως, έναρξης-λήξης, αντίληψης.» (Σπυρόπουλος 2009)

Στις συμπληρωματικές προτάσεις της κατηγορίας αυτής δεν παρατηρείται (πέρα από τον εξαρτημένο χρόνο) ούτε μορφολογική διάκριση συνοπτικής-μη συνοπτικής όψης. Επιτρέπεται η χρήση τύπων μόνο με τα χαρακτηριστικά [-παρελθ., -συνοπτ.]:

- (191) * Αρχίζεις να πας στο σχολείο. [-παρελθ., +συνοπτ.]
arxízis na pas sto xholío

- (192) Αρχίζεις να πηγαίνεις στο σχολείο. [-παρελθ., -συνοπτ.]
arxízis na rηγénis sto xholío

- (193) * Αρχίζεις να πήγες στο σχολείο. [+παρελθ., +συνοπτ.]
arxízis na rίγες sto xholío

- (194) * Αρχίζεις να πήγαινες στο σχολείο. [+παρελθ., -συνοπτ.]
arxízis na rίγenes sto xholío

Η εξέταση των χρονικών και οψιακών χαρακτηριστικών των συμπληρωματικών προτάσεων της Ελληνικής έχει κομβικό χαρακτήρα για την αναγνώριση των ιδιοτήτων των προτάσεων αυτών ως προς τον έλεγχο. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε ότι στις συμπληρωματικές προτάσεις με ανεξάρτητη χρονική αναφορά δεν παρατηρείται το φαινόμενο του ελέγχου. Τα μη ορατά υποκείμενα τέτοιων προτάσεων είναι δυνατόν να έχουν κοινή αναφορά με κάποιο από τα ορίσματα της υπερκείμενης πρότασης, αλλά αυτή η κοινή αναφορά δεν επιβάλλεται. Επομένως, το (195) μπορεί να σημαίνει ό,τι και το (196), αλλά μπορεί να σημαίνει ό,τι και το (197):

- (195) Η δασκάλα ελπίζει να πάει στο σχολείο.
i ðaskála elpízis na pai sto xholío

- (196) Η δασκάλα ελπίζει να πάει η ίδια στο σχολείο.
i ðaskála elpízis na pai i íðja sto xholío

- (197) Η δασκάλα ελπίζει να πάει μια μαθήτριά στο σχολείο.
i ðaskála elpízis na pai mja mathítria sto xholío

Από την άλλη, σε συμπληρωματικές προτάσεις με καθορισμένη χρονική αναφορά υπάρχει η προτίμηση για την συναναφορική ερμηνεία του ελλείποντος υποκειμένου με κάποιο από τα

ορίσματα της υπερκείμενης πρότασης. Έτσι, το (198) μάλλον ερμηνεύεται όπως το (199) και όχι όπως το (200):

- (198) Η δασκάλα προσπαθεί να πηγαίνει στο σχολείο.
i δaskála prosraθí na riγέni sto xολείο
- (199) Η δασκάλα προσπαθεί να πηγαίνει η ίδια στο σχολείο.
i δaskála prosraθí na riγέni i íðja sto xολείο
- (200) Η δασκάλα προσπαθεί να πηγαίνει μια μαθήτριά στο σχολείο.
i δaskála prosraθí na riγέni mja maθíttria sto xολείο

Παρά την πρώτη εντύπωση, όμως, παρατηρούμε ότι σε συμπληρωματικές προτάσεις με καθορισμένη χρονική αναφορά επιτρέπεται η μη ταυτοπροσωπία (δηλαδή δεν επιβάλλεται υποχρεωτικός έλεγχος):

- (221) Ο κυρ Γιώργος μάταια προσπαθούσε να διοριστεί ο γιος του στην τράπεζα.
o kir γjόγγos mátea prosraθúse na ðioristí o γjos tu stin trápeza

Για τον λόγο αυτό, το φαινόμενο ονομάζεται *προαιρετικός έλεγχος* (optional control).

Τέλος, οι συμπληρωματικές προτάσεις χωρίς χρονική αναφορά είναι απολύτως εξαρτημένες από την υπερκείμενη πρόταση. Τις περισσότερες φορές, μάλιστα, δηλώνουν ένα συμβάν μαζί με το ρήμα της υπερκείμενης πρότασης. Τα υποκείμενά τους είναι υποχρεωτικώς ελεγχόμενα από κάποιο από τα ορίσματα της υπερκείμενης πρότασης. Έτσι, η πρόταση (222) έχει υποχρεωτικά την ερμηνεία (223) και ποτέ την ερμηνεία (224):

- (222) Η δασκάλα ξέρει να πηγαίνει στο σχολείο.
i δaskála kséri na riγέni sto xολείο
- (223) Η δασκάλα ξέρει να πηγαίνει η ίδια στο σχολείο.
i δaskála kséri na riγέni i íðja sto xολείο
- (224) Η δασκάλα ξέρει να πηγαίνει μια μαθήτριά στο σχολείο.
i δaskála kséri na riγέni mja maθíttria sto xολείο

Ενδιαφέρον χαρακτηριστικό όλων των παραπάνω δομών (μη ελέγχου, προαιρετικού ελέγχου, υποχρεωτικού ελέγχου) είναι ότι η επιλογή της έγκλισης δεν καθορίζει τις ιδιότητες των δομών ως προς το είδος του ελέγχου (όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, σε άλλες γλώσσες). Έτσι, δευτερεύουσες που εκφέρονται με οριστική έχουν συνήθως ανεξάρτητη χρονική αναφορά, αλλά σε ορισμένες (περιορισμένες, είναι η αλήθεια) περιπτώσεις είναι δυνατόν να εμφανίζονται σε περιβάλλοντα υποχρεωτικού ελέγχου:

- (225) [Η δασκάλα]_i ξέρει [*pro*/*_i] και πηγαίνει/*πήγαινε στο σχολείο].
i δaskála kséri ke riγέni/ρίγene sto xολείο

Για το ότι η υποτακτική, αντίστοιχα, είναι δυνατόν να εμφανίζεται τόσο σε περιβάλλοντα μη ελέγχου, όσο και σε περιβάλλοντα προαιρετικού αλλά και υποχρεωτικού ελέγχου, βλ. (191, 198, 222).

Στην έως τώρα συζήτησή μας έχουμε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η ύπαρξη υποχρεωτικού ελέγχου είναι δυνατόν να αποσυνδέεται από το ζήτημα της παρεμφατικότητας (ή, πιο σωστά, της έλλειψής της), όπως φαίνεται από παραδείγματα σαν το (222). Το συμπέρασμα αυτό δεν είναι αδικαιολόγητο, καθώς παρατηρούμε στην Ελληνική την ύπαρξη ενός μη παρεμφατικού ρηματικού τύπου με ασυνήθιστη συμπεριφορά. Πρόκειται για τον άκλιτο τύπο σε *-ondas*, τον οποίο πολλοί μελετητές ονομάζουν *γερούνδιο* (*gerund*) (Holton et al. 1997, Tsimpli 2000, Haidou & Sitaridou 2002, Manolessou 2005, Panagiotidis 2010, μεταξύ άλλων). Το κενό υποκείμενο των γερονδίων κατά κανόνα ελέγχεται από το υποκείμενο της υπερκείμενης πρότασης, χωρίς να επιτρέπεται εξωφορική αναφορά:

(226) Ο Γιάννης άνοιξε το κουτί γελώντας.

ο γjánis ánikse to kutí gelóndas

Δηλ: Ο Γιάννης άνοιξε το κουτί ενώ γελούσε ο ίδιος.

Όχι: Ο Γιάννης άνοιξε το κουτί ενώ γελούσε κάποιος άλλος.

Ωστόσο, όπως έχει παρατηρηθεί, η απαίτηση για υποχρεωτικό έλεγχο ισχύει μόνο για τα τροπικά γερούνδια. Τα χρονικά γερούνδια είναι δυνατόν (αν και όχι συνηθισμένο) να έχουν υποκείμενο διαφορετικό από εκείνο της υπερκείμενης πρότασης, και μάλιστα ορατό:

(227) Βγαίνοντας το καλοκαίρι, γυρίσαμε όλοι στις δουλειές μας.

vγénondas to kalokéri γirísame óli stis ðuljés mas

Το χαρακτηριστικό συμπέρασμα που προκύπτει από παραδείγματα όπως το (222) είναι ότι η παρεμφατικότητα μοιάζει να μην αποτελεί προαπαιτούμενο τόσο για την απόδοση ονομαστικής όσο και για τη δυνατότητα ετεροπροσωπίας.

4.3.3. Παρεμφατικότητα και έλεγχος – Σύγκριση Ρωσικής-Ελληνικής

Όπως είναι φανερό από τα προηγούμενα, η Ελληνική και η Ρωσική διαφέρουν αρκετά στον τρόπο με τον οποίο δομούν τις δευτερεύουσες προτάσεις σε περιβάλλοντα ελέγχου. Στον πυρήνα της διαφοράς βρίσκεται μια κομβική μορφολογική διαφορά των δύο γλωσσών: η Ρωσική διαθέτει τύπο *απαρεμφάτου*, ενώ η Ελληνική όχι. Έτσι, όπως συχνά παρατηρείται σε αντίστοιχες περιπτώσεις (βλ. τη μελέτη του Joseph 1983), μια παρεμφατική έγκλιση, η υποτακτική, χρησιμοποιείται και για τη δήλωση της ταυτοπροσωπίας σε δομές εξαρτημένων προτάσεων οι οποίες εκ πρώτης όψεως μοιάζουν με δομές ελέγχου.

Ωστόσο, όπως ήδη εξηγήσαμε στην προηγούμενη ενότητα, σχεδόν όλοι οι μελετητές αναγνωρίζουν ότι ένα υποσύνολο των συμπληρωματικών προτάσεων που εκφέρονται με υποτακτική (και, σπανίως, με οριστική, βλ. (225)) έχει τα χαρακτηριστικά του υποχρεωτικού ελέγχου. Επομένως, το πρώτο βασικό μέλημα (και πρόβλημα) του ξενόγλωσσου ομιλητή της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας θα πρέπει να είναι το να

συνειδητοποιήσει ότι η έγκλιση μιας δευτερεύουσας συμπληρωματικής πρότασης αυτής καθεαυτήν δεν προσφέρει πολλές πληροφορίες σχετικά με το κατά πόσο η εν λόγω πρόταση επιτρέπει ετεροπροσωπία ή επιβάλλει υποχρεωτικό έλεγχο. Εκείνο το οποίο θα πρέπει να προσέξει, αντιθέτως, ο ομιλητής είναι τα λεξιλογικά χαρακτηριστικά του ρήματος εξάρτησης, καθώς και τις οψιακές και χρονικές ιδιότητες του ρήματος της συμπληρωματικής (Ρούσσου 2006).

Το πρόβλημα εκμάθησης γίνεται ακόμη μεγαλύτερο αν αναλογιστούμε τις διαφορές της Ελληνικής με τη Ρωσική. Όπως αναφέραμε, η Ρωσική παρουσιάζει μια αρκετά συμμετρική (και, για τούτο, βολική για τον ομιλητή) κατανομή του μόχθου: το απαρέμφατο χρησιμοποιείται σε δευτερεύουσες με υποχρεωτικό έλεγχο του ελλείποντος υποκειμένου και η υποτακτική χρησιμοποιείται σε δευτερεύουσες με ετεροπροσωπία/μη έλεγχο. Αναμένουμε, επομένως, ότι ο ρωσόφωνος μαθητής της Ελληνικής θα δυσκολεύεται στη συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι η ίδια πτώση που τόσο στη μητρική του γλώσσα όσο και σε αρκετές δομές της Ελληνικής χρησιμοποιείται για τη δήλωση της ετεροπροσωπίας (195), δηλαδή η υποτακτική, είναι η έγκλιση που χρησιμοποιείται και στις δομές υποχρεωτικής ταυτοπροσωπίας/ελέγχου (222). Αντίστροφα, ο φυσικός ομιλητής της Ελληνικής που μαθαίνει τη Ρωσική ως δεύτερη γλώσσα θα δυσκολευτεί να συνειδητοποιήσει ότι η υποτακτική δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε περιβάλλοντα ταυτοπροσωπίας και, επομένως, θα πρέπει να μάθει να αποδίδει τα συντάγματα τα οποία στη μητρική του γλώσσα εκφέρονται με υποτακτική άλλοτε με υποτακτική και άλλοτε με απαρέμφατο στη Ρωσική.

Σημειώνουμε εδώ ότι ο μαθητής της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας αντιμετωπίζει ένα επιπλέον εμπόδιο: την έλλειψη μορφολογικής δήλωσης του ρηματικού χρόνου σε συμπληρωματικές με καθορισμένη χρονική αναφορά (187-190) και σε συμπληρωματικές χωρίς χρονική αναφορά (191-194) και την έλλειψη μορφολογικής δήλωσης της οψιακής διάκρισης συνοπτικού-μη συνοπτικού σε συμπληρωματικές χωρίς χρονική αναφορά (191-194). Με άλλα λόγια, αναμένουμε ότι οι ομιλητές της Ελληνικής ως ξένης θα παράγουν εσφαλμένες εκφορές όπως οι παρακάτω:

(228) *Ο λύκος προσπαθούσε να έτρωγε το κουνέλι
ο líkos prospaθúσε na étρωγε to kunéli

(229) *Η δασκάλα ήξερε να έλυνε τις ασκήσεις
i ðaskála íksere na éline tis askísis

Οι πράξεις τις οποίες περιγράφουν οι υποτακτικές των παραδειγμάτων (228) και (229) τοποθετούνται σημασιολογικά στο παρελθόν. Ωστόσο, τα ιδιαίτερα χρονικά χαρακτηριστικά των συμπληρωματικών με καθορισμένη χρονική αναφορά (228) και δίχως χρονική αναφορά (229) επιβάλλουν στην πρώτη περίπτωση τη χρονική επιλογή [-παρελθόν], ενώ στη δεύτερη τόσο τη χρονική όσο και την οψιακή επιλογή [-παρελθόν, +συνοπτικό]. (βλ. και Μόζερ 1994, Moser 1997).

Ας περάσουμε όμως στην εξέταση ορισμένων κοινών χαρακτηριστικών στα συστήματα παρεμφατικότητας/ελέγχου των δύο γλωσσών.

Κοινό χαρακτηριστικό των δομών ελέγχου των δύο γλωσσών αποτελεί το ότι σε δομές ελέγχου (ή ψευδο-ελέγχου, προκειμένου για την Ελληνική) επιτρέπουν την εμφάνιση

προσδιοριστών/δευτερευόντων κατηγορημάτων του κενού υποκειμένου της εξαρτημένης πρότασης οι οποίοι προσδιοριστές φέρουν ορατή μορφολογικά πτώση, δοτική στη Ρωσική και ονομαστική στην Ελληνική:

- (230) Мы попросили Ивана пойти одному.
 my porprosili Ivana [PRO rojti odnomu]
 εμείς ζητώ-Past Ιβάν-Αιτ. PRO πηγαίνω-Inf. μόνος-Δοτ.
 ‘Ζητήσαμε από τον Ιβάν να πάει μόνος του.’
 (Franks & Hornstein 1992: 16)

- (231) Η Μαρία θέλει [να πάει στο σχολείο μόνη της].
 i maría théli na pái sto sxolíο móni tis

Δεδομένου ότι η Θεωρία του Ελέγχου θέλει το μη ορατό ελεγχόμενο υποκείμενο των απαρεμφατικών δομών να μη φέρει Πτώση, παραδείγματα όπως τα (230, 231) έχουν ερμηνευθεί ως α) αποδείξεις για τον μη υποχρεωτικό έλεγχο του υποκειμένου των εξαρτημένων προτάσεων με υποτακτική στην Ελληνική (Philippaki-Warbuton & Catsimali 1999, Spyropoulos 2007) και β) ως αποδείξεις για την ύπαρξη κενού ελεγχόμενου υποκειμένου που όμως μπορεί να φέρει *πτωτική ένδειξη* (cased PRO) στη Ρωσική (Landau 2007). Ανεξάρτητα από την ερμηνεία του φαινομένου, γεγονός παραμένει το ότι οι δύο γλώσσες συγκλίνουν στη δυνατότητα παρουσίας ενός τέτοιου προσδιοριστικού στοιχείου στη δευτερεύουσα. Σημειωτέον ότι ο προσδιοριστής αυτός δεν είναι απαραίτητο να συμφωνεί με την πτώση της ΟΦ της κύριας η οποία ελέγχει το κενό υποκείμενο της δευτερεύουσας. Έτσι, στο παράδειγμα (230) η φράση που ελέγχει το PRO είναι σε αιτιατική (*Ivana*), αλλά ο προσδιοριστής είναι σε δοτική πτώση (*odnomu / οδному*). Μάλιστα, η παρουσία ενός προσδιοριστή σε αιτιατική στο ίδιο παράδειγμα οδηγεί σε αντιγραμματικότητα (232), γεγονός που μας δείχνει ότι ο προσδιοριστής δεν συμφωνεί σε πτώση με το όρισμα της κύριας πρότασης, αλλά με το κενό αντωνυμικό υποκείμενο της δευτερεύουσας.

- (232) *Мы попросили Ивана пойти одного
 *my porprosili Ivana [PRO rojti odnogo]
 εμείς ζητώ-Past Ιβάν-Αιτ. PRO πηγαίνω-Inf. μόνος-Αιτ.
 ‘Ζητήσαμε από τον Ιβάν να πάει μόνος του.’
 (Franks & Hornstein 1992: 16)

Αντίστοιχα, στο παράδειγμα (233), παρά το ότι η ΟΦ που καθορίζει (αν και όχι υποχρεωτικά) την ερμηνεία του κενού υποκειμένου της εξαρτημένης πρότασης (δηλαδή η ΟΦ *τον Δημήτρη*) βρίσκεται σε αιτιατική πτώση, το προσδιοριστικό στοιχείο *μόνος του* πρέπει να βρίσκεται υποχρεωτικά σε ονομαστική.

- (233) Η Μαρία έπεισε τον Δημήτρη [*pro* να πάει στο σχολείο μόνος/*μόνο του].
 i maría épise ton ðimítri na pái sto sxolíο mónos/móno tu

Ένα ακόμη κοινό χαρακτηριστικό των δύο γλωσσών μπορούμε να αναγνωρίσουμε στη συμπεριφορά των επιρρηματικών μη παρεμφατικών τύπων. Πιο συγκεκριμένα,

- (237) Это твое шампанское?
 èto tvoe<ΕΣΤ>? šampansoe
 -‘Αυτή είναι Η ΔΙΚΗ ΣΟΥ σαμπάνια;’

Нет, мое в холодильнике.
 net moe v holodil’nike
 -‘Όχι, η δική μου είναι στο ψυγείο.’

(Timberlake 2004: 462)

Σε περισσότερο επίσημα περιβάλλοντα (ιδίως στον γραπτό λόγο) ερωτήσεις ολικής αγνοίας σχηματίζονται με τη βοήθεια του ερωτηματικού μορίου li. Το μόριο αυτό καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση της πρότασης ακολουθώντας το στοιχείο για το οποίο γίνεται η ερώτηση. Στην περίπτωση που η ερώτηση ολικής αγνοίας έχει ευρεία εμβέλεια (ή εστιάζει στο κύριο ρήμα) έχουμε και αντιστροφή P-Y (πρβ. με την (236)):

- (238) Работает ли он в магазине?
 rabota-et li on-∅ v magazine-e?
 εργάζομαι-Pres.3Per.Sg. Q αυτός-Ον. σε μαγαζί-Τοπ.
 ‘Δουλεύει σε μαγαζί;’

Το μόριο li χρησιμοποιείται, επίσης, ως δείκτης εστίασης στις ερωτηματικές προτάσεις ολικής αγνοίας. Πέρα από την εμφάνισή του στη δεύτερη θέση της πρότασης είναι δυνατόν να τίθεται μετά από το εστιασμένο συστατικό, δηλαδή να μαρκάρει το συστατικό το οποίο αφορά το περιεχόμενο της ερώτησης. Ωστόσο, καθώς το li τείνει να βρίσκεται στη δεύτερη θέση, σε περιβάλλοντα στα οποία χρησιμοποιείται ακόμα και για εστίαση συστατικού, παρατηρούμε την τάση να μετακινείται στην αρχική θέση της πρότασης το εστιαζόμενο συστατικό και να ακολουθείται από το μόριο li:

- (239) Много ли человеку нужно?
 mnogo<ΕΣΤ> li čeloveku nužno?
 ‘Είναι τόσα πολλά αυτά που ζητά ένας άνθρωπος;’

(Timberlake 2004: 463)

Οι *ερωτήσεις συστατικού* (παραδοσιακή ορολογία: «ερωτήσεις μερικής αγνοίας») στη Ρωσική σχηματίζονται με ορατή μετακίνηση του ερωτηματικού συστατικού στην αριστερή περιφέρεια της ερωτηματικής πρότασης, όπως συμβαίνει και στην Ελληνική:

- (240) Где вы работаете?
 Gde vy rabota-ete?
 πού Αντων.2Εν.Ονομ εργάζομαι-2Εν
 ‘Πού εργάζεσαι;’

(Cubberley 2002: 184)

Σε αντίθεση με την Ελληνική, ωστόσο, στη Ρωσική, εφόσον υπάρχει ορατή μετακίνηση, σε περίπτωση *πολλαπλής ερώτησης* (multiple wh-question) επιβάλλεται η μετακίνηση *όλων* των ερωτηματικών φράσεων στην αριστερή περιφέρεια και όχι μόνο μίας:

- (241) Кто что когда сказал?
 Кто что когда сказал?
 ποιος τι πότε είπε
 'Ποιος είπε τι (και) πότε;'

(Wachowicz 1974)

Μάλιστα, η σειρά των ερωτηματικών συστατικών που μετακινούνται στην αρχή της πρότασης σε τέτοια περιβάλλοντα μοιάζει να είναι αρκετά ελεύθερη (παραδείγματα από τον Stepanov 1998):

- (242) Кто кого видел?
 kto kogo videl?
 ποιος ποιον είδε
 'Ποιος είδε ποιον;'
- (243) Кого кто видел?
 kogo kto videl?
 ποιον ποιος είδε
 'Ποιος είδε ποιον;'
- (244) Кто как спит?
 kto kak spit?
 ποιος πώς κοιμάται
 'Ποιος κοιμάται πώς;'
- (245) Как кто спит?
 kak kto spit?
 πώς ποιος κοιμάται
 'Ποιος κοιμάται πώς;'

Το ελάχιστο ζεύγος (242-243) μάς δείχνει ότι η γραμμική σειρά ερωτηματικής φράσης-υποκειμένου και ερωτηματικής φράσης-αντικειμένου είναι ελεύθερη στη Ρωσική. Το ίδιο συμβαίνει και με τη σειρά υποκειμένου-προσαρτήματος (244-245). Ο Stepanov (1998) δείχνει ότι αντίστοιχη προαιρετικότητα παρατηρούμε και σε σειρές έμμεσου-άμεσου αντικειμένου και αντικειμένου-προσαρτήματος.

Ορισμένες φορές τα ερωτηματικά συστατικά που μετακινούνται στην αρχική θέση μιας πολλαπλής ερώτησης μερικής αγνοίας στη Ρωσική συνδέονται μεταξύ τους με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο:

- (246) Кто и когда изобрел компьютерную мышь?
 kto i kogza izobrel komp'juternu ju myš
 ποιος και πότε εφηύρε κομπιούτερ ποντίκι
 'Ποιος και πότε εφηύρε το ποντίκι του κομπιούτερ;'
 (Timberlake 2004: 462)

Τέλος, παρατηρούμε ότι η αντιστροφή ρήματος και υποκειμένου δεν είναι απαραίτητη ούτε στις ερωτήσεις μερικής αγνοίας της Ρωσικής:

- (247=240) Где вы работаете?
 Gde vy rabota-ete?
 πού Αντων.2Εν.Ονομ εργάζομαι-2Εν
 'Πού εργάζεσαι;'
 (Cubberley 2002: 184)

4.4.2. Ερωτηματικές προτάσεις στην Ελληνική

Οι ερωτήσεις ολικής αγνοίας της Ελληνικής παράγονται είτε με αντιστροφή ρήματος-υποκειμένου είτε (συνηθέστερα) με τη χρήση ειδικού ερωτηματικού επιτονισμού (Baltazani 2002):

- (248) Έφαγε ο Νίκος τη μηλόπιτα;
 éfage o níkos ti milórita

- (249) Ο Νίκος έφαγε τη μηλόπιτα;
 o níkos éfage ti milórita

Φυσικά η ερώτηση ολικής αγνοίας μπορεί να μην έχει γενική εστίαση, αλλά να εστιάζει σε κάποιο συστατικό, σε κάποια συγκεκριμένη φράση της πρότασης. Τότε, η φράση αυτή είτε μετακινείται στην αρχή της πρότασης, είτε λαμβάνει τον ερωτηματικό επιτονισμό:

- (250) Τη μηλόπιτα έφαγε ο Νίκος;
 ti milórita éfage o níkos

- (249) Ο Νίκος έφαγε τη μηλόπιτα;
 o níkos éfage ti milórita<ΕΣΤ>

Η Ελληνική είναι γλώσσα ορατής μετακίνησης των ερωτηματικών στοιχείων στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης (στις ερωτήσεις μερικής αγνοίας/ερωτήσεις συστατικού). Υφίσταται, ωστόσο, ο περιορισμός ότι μόνο μία ερωτηματική φράση ανά πρόταση μπορεί να μετακινείται στην αρχή της πρότασης. Έτσι, σε περιπτώσεις όπου η πρόταση περιέχει περισσότερες από μία ερωτηματικές φράσεις όλες πλην μίας παραμένουν στις θέσεις τους:

(250) Ποιος είδε ποιον;
rios ίδε rion

(251) *Ποιος ποιον είδε;
rios rion ίδε

(252) Πότε κάλεσες ποιον;
rote kaleses rion

(253) *Πότε ποιον κάλεσες;
rote rion kaleses

Μάλιστα, το ποια ερωτηματική φράση θα μετακινηθεί στην αρχή της πρότασης καθορίζεται από τις διαγραμματικές/συντακτικές τους θέσεις (Rizzi 1990), με αποτέλεσμα οι φράσεις που βρίσκονται εγγύτερα στην αρχική θέση μετακίνησης να προτιμώνται. Έτσι, σε περιπτώσεις ερωτήσεων με περισσότερα του ενός ερωτηματικά συστατικά (multiple *wh*-questions) το υποκείμενο της πρότασης έχει προτεραιότητα για μετακίνηση έναντι του αντικειμένου/των αντικειμένων του ρήματος (254-255) ή τυχόν προσδιορισμών/προσαρτημάτων (256-257), ενώ αντίστοιχα οι προσδιορισμοί/προσαρτήματα του ρήματος έχουν προτεραιότητα για μετακίνηση έναντι του αντικειμένου/των αντικειμένων (258-259):

(254) Ποιος είδε ποιον;
riós ίδε rión

(255) *Ποιον είδε ποιος;
rión ίδε riós

(256) Ποιος ήρθε πότε;
riós írthe róte

(257) *Πότε ήρθε ποιος;
róte írthe riós

(258) Πότε κάλεσες ποιον;
róte kaleses rión

(259) ?ποιον κάλεσες πότε;
rión kaleses róte

Η ακριβής αιτιολόγηση των συντακτικών αιτιών για τη συμπεριφορά αυτή (περιορισμών τοπικότητας κατά τη μετακίνηση ερωτηματικών στοιχείων) αποτελεί τεχνικό γλωσσολογικό

ζήτημα το οποίο απαιτεί εκτενή αναφορά στη σχετική βιβλιογραφία και, ως εκ τούτου, ξεφεύγει από τους σκοπούς της συγκριτικής αυτής μελέτης.¹⁵

Όπως συμβαίνει και στις περισσότερες γλώσσες, από την άλλη, στην Ελληνική παρατηρούμε ότι επιτρέπονται δομές στις οποίες το ερωτηματικό συστατικό παραμένει στη θέση του (in-situ):

(260) Ο Νίκος είδε τι;
o nίκos íðe tí

(261) θα φύγεις πότε;
ða fígis póte

Ωστόσο, τέτοιου είδους ερωτηματικές προτάσεις (γνωστές και ως *ερωτήσεις-ηχώ* (echo-questions)) συνήθως έχουν διαφορετικά σημασιακά χαρακτηριστικά από τις αντίστοιχες προτάσεις που σχηματίζονται με ορατή μετακίνηση των ερωτηματικών φράσεων (τι και πότε, στην περίπτωση μας) καθώς προϋποθέτουν ότι προηγείται μνεία του αντικειμένου αναφοράς της ερωτηματικής φράσης ή ότι είχε προηγηθεί εκφώνηση της πλήρους ερωτηματικής πρότασης στο περικείμενο (εξ ου και ο τίτλος τους ως 'ερωτήσεων-ηχώ').

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των ερωτηματικών δομών που παράγονται με μετακίνηση συστατικού είναι το ότι η μετακίνηση ερωτηματικής φράσης στην αρχή της πρότασης δημιουργεί ανάγκη για αντιστροφή υποκειμένου-ρήματος:

(262) Τι αγόρασε ο Νίκος;
τί αγόρασε ο nίκos

(263) *Τι ο Νίκος αγόρασε;
τί ο nίκos αγόρασε

Παρατηρούμε μάλιστα (Anagnostopoulou 1994, Kotzoglou 2006) ότι η αντιστροφή αυτή επιβάλλεται σε όλες τις προτάσεις που μεσολαβούν μεταξύ της αρχικής και της τελικής θέσης στη μετακίνηση ενός ερωτηματικού συστατικού:

(264) Τι είπε η Μαρία ότι αγόρασε ο Νίκος;
τί íπε í maría óti αγόρασε ο nίκos

(265) *Τι η Μαρία είπε ότι αγόρασε ο Νίκος;
τί í maría íπε óti αγόρασε ο nίκos

(266) ?*Τι είπε η Μαρία ότι ο Νίκος αγόρασε;
ti íπε í maría óti o nίκos αγόρασε

¹⁵ Ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στις μελέτες των Rizzi (1990, 2001), Lasnik & Saito (1992), Richards (2001) μεταξύ πολλών άλλων.

Η αντιστροφή αυτή μεταξύ υποκειμένου-ρήματος στις ερωτήσεις συστατικού αποτελεί παράδοξο (αν και όχι ανεξήγητο) φαινόμενο δεδομένου ότι η Ελληνική δεν απαιτεί αντίστοιχη αντιστροφή των όρων αυτών σε ερωτήσεις ολικής αγνοίας (πρβ. και (249)):

(267) Η Ματίνα διάβασε το βιβλίο;
i matína diávase to vivlío

(268) Διάβασε η Ματίνα το βιβλίο;
diávase i matína to vivlío

Με άλλα λόγια, είναι εξαιρετικά απίθανο τα αίτια της αντιγραμματικότητας μη αντεστραμμένων σειρών P-Y όπως η (265-266) στην Ελληνική να προκαλούνται από υποχρεωτική μετακίνηση του ρήματος σε κάποια θέση πριν από το υποκείμενο στις ερωτηματικές προτάσεις, καθώς τέτοιου είδους μετακίνηση θα απέκλειε σειρές όρων όπως η (249). Δεν θα εξετάσουμε εδώ αυτό το τεχνικό ζήτημα (βλ. Kotzoglou 2006 για μια γενική εποπτεία του φαινομένου).

4.4.3. Ερωτηματικές προτάσεις – Σύγκριση Ρωσικής - Ελληνικής

Όπως καθίσταται φανερό από τη συζήτηση στις δύο προηγούμενες υποενότητες, ο τρόπος σχηματισμού ερωτηματικών προτάσεων αλλά και οι ιδιότητες των προτάσεων αυτών διαφέρουν πολύ μεταξύ Ρωσικής και Ελληνικής. Πιο συγκεκριμένα:

A) Και οι δύο γλώσσες μπορούν να σχηματίσουν ερωτήσεις τόσο ολικής όσο και μερικής αγνοίας χωρίς αναδιάταξη των όρων της πρότασης. Κάτι τέτοιο είναι πιο εύκολο να παρατηρηθεί στις ερωτήσεις ολικής αγνοίας όπου οι μη αντεστραμμένες σειρές Y-P στην Ελληνική (249) και στη Ρωσική (236) είναι εξίσου γραμματικές με τις αντεστραμμένες σειρές. Καθώς η γραμμική σειρά των συστατικών στις περιπτώσεις αυτές δεν προδίδει το γεγονός ότι πρόκειται για ερωτήσεις, την προσλεκτική ισχύ της ερώτησης αποδίδει ο επιτονισμός. Ωστόσο, η επίσημη εκδοχή της Ρωσικής διαθέτει ένα ακόμα μορφολογικό δείκτη ερώτησης ολικής αγνοίας: πρόκειται για το άκλιτο μόριο *li*, το οποίο τίθεται κατά κανόνα στη δεύτερη φραστική θέση της πρότασης. Το *li* ενδέχεται και να ακολουθεί το συστατικό στο οποίο εστιάζει η ερώτηση ολικής αγνοίας, στην περίπτωση που δεν έχουμε ευρεία εστίαση, αλλά μπορεί και να έλκει το εστιαζόμενο συστατικό στην πρώτη θέση της πρότασης.

Η παραγωγή ερωτήσεων μερικής αγνοίας με της ερωτηματικές φράσεις στις αρχικές τους θέσεις (*in-situ*) είναι επίσης επιτρεπτή και στις δύο γλώσσες. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή έχουμε την ερμηνεία των προτάσεων ως προτάσεων-ηχώ με τους σημασιολογικούς περιορισμούς που αυτό συνεπάγεται.

B) Κατά κανόνα και οι δύο γλώσσες, επομένως, σχηματίζουν ερωτήσεις συστατικού με μετακίνηση των ερωτηματικών φράσεων στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης (βλ. (240) για τη Ρωσική και (262) για την Ελληνική). Μια μείζων διαφορά των δύο γλωσσών, όμως, συνίσταται στο ότι σε περιπτώσεις πολλαπλής ερώτησης μερικής αγνοίας (πρότασης δηλαδή στην οποία περισσότερα από ένα συστατικά είναι ερωτηματικά συστατικά), η Ελληνική επιλέγει την ορατή μετακίνηση μόνο ενός από τα συστατικά αυτά, ενώ η Ρωσική

παρουσιάζει μετακίνηση όλων των ερωτηματικών φράσεων στην αρχή της πρότασης, όπως συνηθίζεται και σε άλλες σλαβικές γλώσσες (Pesetsky 2000, Bošković 2002).

Γ) Μια πρόσθετη διαφορά των δύο γλωσσών σχετική με τη μετακίνηση ερωτηματικού συστατικού είναι η διαφορά στους περιορισμούς τοπικότητας/ιεραρχίας. Η Ελληνική δείχνει να είναι ευαίσθητη σε τέτοιου είδους περιορισμούς, επομένως μεταξύ δύο ερωτηματικών φράσεων σε μια πολλαπλή ερώτηση θα επιβάλει τη μετακίνηση της ιεραρχικά υψηλότερης φράσης στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης (και θα αφήσει την ιεραρχικά χαμηλότερη στη φυσική της θέση). Αντίθετα, στη Ρωσική παρατηρούμε ότι όλες μιν οι ερωτηματικές φράσεις μετακινούνται στην αρχή της πρότασης, αλλά η σειρά τους είναι σε μεγάλο βαθμό ελεύθερη και δεν καθορίζεται/περιορίζεται από τις θέσεις τις οποίες οι φράσεις αυτές καταλάμβαναν προ της μετακίνησής τους.

Δ) Ως προς την αντιστροφή υποκειμένου-ρήματος, καμία από τις δύο γλώσσες δεν δείχνει να την απαιτεί σε ερωτήσεις ολικής αγνοίας (236), (249). Η Ρωσική, μάλιστα, εμφανίζει σειρές Υ-Ρ και σε ερωτήσεις μερικής αγνοίας στις οποίες το ερωτηματικό συστατικό δεν είναι το υποκείμενο της πρότασης (240). Ωστόσο, η Ελληνική παρουσιάζει ένα εκ πρώτης όψεως παράδοξο φαινόμενο: Απαιτεί αντιστροφή υποκειμένου ρήματος σε ερωτήσεις ολικής αγνοίας δίχως να υπάρχει τέτοιος περιορισμός για ερωτήσεις ολικής αγνοίας. Μάλιστα, σε δομές στις οποίες η ερωτηματική φράση μετακινείται στην αρχή υπερκείμενης πρότασης από αυτή στην οποία παράγεται, επιβάλλεται αντιστροφή υποκειμένου ρήματος και στις δύο προτάσεις (264-266).

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Alexiadou, Artemis & Wilder, Chris. 1998. Adjectival modification and multiple determiners. In Alexiadou, Artemis & Wilder, Chris (eds.), *Possessors, predicates and movement in the DP*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 303–332.
- Anagnostopoulou, Elena. 1994. Clitic Dependencies in Modern Greek. Doctoral dissertation, University of Salzburg.
- Anagnostopoulou, Elena. 2003. *The Syntax of Ditransitives: Evidence from Clitics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Androutsopoulou, Antonia. 1995. The licensing of adjectival modification. In Camacho, Jose, Choueiri, Lina & Watanabe, Maki (eds.), *Proceedings of WCCFL 14*: 17-31.
- Androutsopoulou, Antonia. 1998. Split DPs, focus, and scrambling in Modern Greek. *Proceedings of WCCFL 16*: 1-16.
- Avrutin, Sergey & Babyonyshev, Maria. 1997. Obviation in subjunctive clauses and AGR: Evidence from Russian. *Natural Language and Linguistic Theory 15*: 229-262.
- Baltazani, Mary. 2002. *Quantifier Scopepe and the Role of Intonation in Greek*. Doctoral dissertation, University of California, Los Angeles.
- Beard, Robert. 1996. *Russian: An Interactive On-line Reference Grammar*. URL: <http://www.alphadictionary.com/rusgrammar/>.
- Benedicto, Elena E. 1993. Agr, phi-features and V-movement: Identifying *pro*. In Benedicto, Elena E. & Runner, Jeffrey T. (eds.), *UMass Occasional Papers 17*. Amherst: GLSA. 1-18.
- Bošković, Željko. 2002. On multiple wh-fronting. *Linguistic Inquiry 33*: 351-383.
- Campos, Héctor, and Stavrou, Melita. 2004. Polydefinite constructions in Modern Greek and in Aromanian. In Tomić, Olga Mišeska (ed.) *Balkan Syntax and Semantics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 137-173.
- Chomsky, Noam. 1973. Conditions on transformations. In Anderson, Stephen R. & Kiparsky, Paul (eds.), *A Festschrift for Morris Halle*. New York: Holt, Rinehart and Winston. 232-285.
- Chomsky, Noam & Lasnik, Howard. 1977. Filters and control. *Linguistic Inquiry 8*: 425-504.
- Comrie, Bernard. 1974. *The second dative: a transformational approach*. In Brecht, Richard D. & Chvany, Catherine V. (eds.), *Slavic Transformational Syntax*. University of Michigan. 123-150.
- Comrie, Bernard. 1987. Russian. In Comrie, Bernard (ed.), *The World's Major Languages*. New York: Oxford University Press. 329-347.
- Cubberley, Paul. 2002. *Russian: A Linguistic Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dalmi, Grete. 2005. *The Role of Agreement in Non-Finite Predication*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Davies, William D. & Dubinsky, Stanley. 2004. *The Grammar of Raising and Control: A Course in Syntactic Argumentation*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Franks, Steven 1995. *Parameters of Slavic Morphosyntax*. Oxford: Oxford University Press.
- Franks, Steven & Hornstein, Norbert. 1992. Secondary predication in Russian and proper government of PRO. In Larson, Richard K., Iatridou, Sabine, Lahiri, Utpal &

- Higginbotham, James (eds.), *Control and Grammar*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. 1-50.
- Geist, Ljudmila. 2007. Predication and equation in copular sentences: Russian vs. English. In Comorovski, Ileana & von Heusinger, Klaus (eds.), *Existence: Semantics and Syntax*. Dordrecht: Springer. 79-105.
- George, Leland M. & Kornfilt, Jaklin. 1981. Finiteness and boundedness in Turkish. In Heny, Frank (ed.), *Binding and Filtering*. London: Croom Helm. 105-127.
- Georgiadjentis, Michalis. 2004. *Focus and Word Order Variation in Greek*. Doctoral dissertation, The University of Reading.
- Gouskova, Maria. 2001. Split scrambling: Barriers as violable constraints. *Proceedings of WCCFL 20*: 2202-2033.
- Grebenyova, Lydia. 2004. *Case and Secondary Predication in Russian*. Paper presented at the Student Conference, University of Maryland at College Park.
- Haidou, Konstantina & Sitaridou, Ioanna. 2002 Licensing of subjects in Greek gerunds. *SOAS Working Papers in Linguistics 12*: 189-197.
- Holton, David, Mackridge, Peter & Philippaki-Warbuton, Irene. 1997. *Greek: A Comprehensive Grammar of the Modern Language*. London: Routledge.
- Janda, Laura & Clancy, Steven 2002. *The Case Book for Russian*. Bloomington, IN: Slavica.
- Joseph, Brian D. 1983. *The Synchrony and Diachrony of the Balkan Infinitive: A Study in Areal, General, and Historical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jouitteau, Mélanie & Rezac, Milan. 2007. The French ethical dative: 13 syntactic tests. *Bucharest Working Papers in Linguistics 9*: 97-108.
- Junghanns, Uwe & Zybatow, Gerhild. 2009. Grammatik und Informationsstruktur. In Kempgen, Sebastian, Kosta, Peter, Tilman, Berger & Gutschmidt, Karl (eds.), *Die slavischen Sprachen: Ein internationales Handbuch zu ihrer Struktur, ihrer Geschichte und ihrer Erforschung, Band 1*. Berlin: Walter de Gruyter. 684-707.
- Kagan, Olga. 2005. Genitive case: A modal account. In Falk, Yehuda N. (ed.), *Proceedings of the Israel Association for Theoretical Linguistics 21 (IATL 21)*.
- Kallestinova, Elena Dimitrievna. 2007. *Aspects of Word Order in Russian*. Doctoral dissertation, University of Iowa.
- Kapracheva, Olga. 1999. *The Case of Russian Predicate Adjectives*. MA thesis, University of Calgary.
- Kolliakou, Dimitra. 2004. Monadic definites and polydefinites: Their form, meaning and use. *Journal of Linguistics 40*: 263-323.
- Kotzoglou, George. 2006. Subject-verb inversion in Greek: Implications for head-movement and typology. *Journal of Universal Language 7*: 91-137.
- Laenzlinger, Cristopher. 2010. The CP/DP parallelism revisited. *Generative grammar in Geneva 6*: 47-109.
- Landau, Idan. 2004. The scale of finiteness and the calculus of control. *Natural Language and Linguistic Theory 22*: 811-877.
- Lascaratou, Chryssoula. 1989. *A Functional Approach to Constituent Order with Particular Reference to Modern Greek: Implications for Language Learning and Language Teaching*. Athens: Parousia Journal Monograph Series 5.
- Lascaratou, Chryssoula. 1994. *Performance principles of word order variation*. Athens: Parousia Journal Monograph Series 29.

- Lasnik, Howard, and Saito, Mamoru. 1992. *Move α : Conditions on Its Application and Output*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Levin, Beth. 2008. Dative verbs: A crosslinguistic perspective. *Linguisticae Investigationes* 31: 285-312.
- Manolessou, Io 2005. From participles to gerunds. In Stavrou, Melita & Terzi, Arhonto (eds.), *Advances in Greek Generative Syntax: Essays in Honor of Dimitra Theophanopoulou-Kontou*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 241-283.
- Marinis, Theodore. 2003. *The Acquisition of the DP in Modern Greek*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- McShane, Marjorie 2009. Subject ellipsis in Russian and Polish. *Studia Linguistica* 63: 98-132.
- Moser, Amalia. 1997. The choice of aspect in *na*-complements. In Drachman, Gaberell, Malikouti-Drachman, Angeliki, Fykias, John & Klidi, Chryssoula (eds.), *Greek Linguistics '95: Proceedings of the 2nd International Conference on Greek Linguistics*. Graz: W. Neugebauer Verlag. 567-576.
- Neidle, Carol. 1982. Case agreement in Russian. In Bresnan, Joan (ed.), *The Mental Representation of Grammatical Relations*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press. 391-426.
- Nekrasova, Eugenia. 1997. *A Basic Modern Russian Grammar*. E-book.
- Nikolaeva, Irina. 2003. *Finiteness in Independent Clauses: A Constructional View*. Ms., University of Konstanz.
- Ntelitheos, Dimitrios. 2003. The syntax of emphasis: Ellipsis and discontinuity in the DP. In Catsimali, Georgia, Kalokairinos, Alexis, Anagnostopoulou, Elena & Kappa, Ioanna (eds.), *Proceedings of the 6th International Conference of Greek Linguistics*. Rethymnon: University of Crete.
- Panagiotidis, Phoevos. 2010. Nonargumental mixed projections. *Syntax* 13: 165-182
- Pereltsvaig, Asya. 2004. Topic and focus as linear notions: evidence from Italian and Russian. *Lingua* 114: 325-344.
- Pereltsvaig, Asya. 2007. *Copular Sentences in Russian: A Theory of Intra-Clausal Relations*. Dordrecht: Springer.
- Perlmutter, David M. 2007. In what ways can finite and nonfinite clauses differ? Evidence from Russian. In Nikolaeva, Irina (ed.), *Finiteness: Theoretical and Empirical Foundations*. Oxford: Oxford University Press. 250-304.
- Pesetsky, David. 2000. *Phrasal Movement and Its Kin*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Philippaki-Warbuton, Irene. 1985. Word order in Modern Greek. *Transactions of the Philological Society*: 113-143.
- Philippaki-Warbuton, Irene & Catsimali, Georgia. 1999. On control in Greek. In Alexiadou, Artemis, Horrocks, Geoffrey & Stavrou, Melita (eds.), *Studies in Greek Syntax*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. 153-168.
- Philippaki-Warbuton, Irene, Varlokosta, Spyridoula, Georgiafentis, Michalis & Kotzoglou, George. 2004. Moving from theta-positions: pronominal clitic doubling in Greek. *Lingua* 114: 963-989.
- Rezac, Milan. 2011. *Phi-features and the Modular Architecture of Language*. Dordrecht: Springer.
- Richards, Norvin. 2001. *Movement in Language: Interactions and Architectures*. Oxford: Oxford University Press.
- Rizzi, Luigi. 1990. *Relativized Minimality*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

- Rizzi, Luigi. 2001. Relativized minimality effects. In Baltin, Martin & Collins, Chris (eds.), *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*. Oxford: Blackwell Publishers. 89-110.
- Rodionova, Elena V. 2001. *Word Order and Information Structure in Russian Syntax*. MA thesis, University of North Dakota.
- Rosenbaum, Peter S. 1970. A principle governing deletion in English sentential complementations. In Jacobs, Roderick A. & Rosenbaum, Peter S. (eds.), *Readings in English Transformational Grammar*. Waltham, Massachusetts: Ginn. 20-29.
- Sekerina, Irina. 1997. *The Syntax and Processing of Scrambling Constructions in Russian*. Doctoral dissertation, City University, New York.
- Sekerina, Irina. 1999. The scrambling complexity hypothesis and processing of split scrambling constructions in Russian. *Journal of Slavic Linguistics* 7: 218-265.
- Sifaki, Evi 2003. EPP-Satisfiers: Verb-Initial Orders in Greek. Doctoral dissertation, University of York.
- Sifaki, Evi. 2004. The EPP requirement. *York Papers in Linguistics* 1: 181-212.
- Spyropoulos, Vassilios. 2007. Finiteness and control in Greek. In Davies, William D. & Dubinsky, Stanley (eds.), *New Horizons in the Analysis of Control and Raising*. Dordrecht: Springer. 159-183.
- Stepanov, Arthur. 1998. On wh-fronting in Russian. *Proceedings of NELS* 28: 453-467.
- Spyropoulos, Vassilios & Revithiadou, Anthi. 2007. *Subject chains in Greek and PF processing*. Ms., LingBuzz [<http://ling.auf.net/lingBuzz/000497>] (15/7/2011)
- Sussex, Roland & Cubberley, Paul. 2006. *The Slavic Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Timberlake, Alan. 2004. *A Reference Grammar of Russian*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tsimpli, Ianthi-Maria. 1990. The clause structure and word order of Modern Greek. *UCL Working Papers in Linguistics* 2: 226-255.
- Tsimpli, Ianthi-Maria. 2000. Gerunds in Greek. *Journal of Greek Linguistics* 1: 133-169.
- Wachowicz, Kristina A. 1974. Against the universality of a single wh-question movement. *Foundations of Language* 11: 155-166.
- Wade, Terence. 2002. *The Oxford Russian Grammar and Verbs*. Oxford: Oxford University Press.
- Wade, Terence. 2011. *A Comprehensive Russian Grammar, 3rd ed.* Oxford: Blackwell Publishing.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Κλαίρης, Χρήστος & Μπαμπινιώτης, Γεώργιος. 2005. *Γραμματική της Νέας Ελληνικής: Δομολειτουργική-Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μόζερ, Αμαλία. 1994. *Ποιόν και Απόψεις του Ρήματος*. Αθήνα: Παρουσία.
- Ρούσσου, Άννα. 2006. *Συμπληρωματικοί Δείκτες*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Σπυρόπουλος, Βασίλειος. 2009. *Συμπληρωματικές Προτάσεις*. Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Φιλιππάκη-Warburton, Ειρήνη. 2001. Γλωσσολογική θεωρία και σύνταξη της Ελληνικής: Η ποικιλία στη σειρά των όρων και η ερμηνεία της. Στο Αγγουράκη, Γεωργία, Αρβανίτη, Αμαλία, Γούτσος, Διονύσης (επιμ.), *Ελληνική Γλωσσολογία '99: Πρακτικά του 4ου*

Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
217-231.